

Bevezetés a nyelvtechnológiába 7. Fordítástámogatás: szótárak

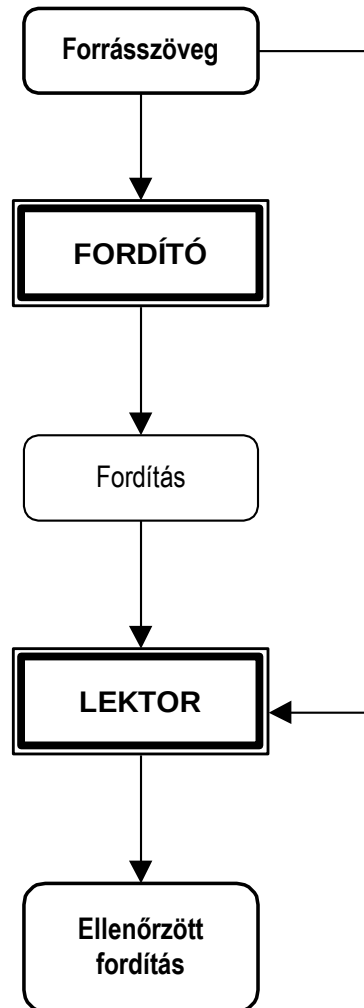
A nyelvtechnológia szerepe a lexikográfiában

- ❑ A szótárak célja ma
 - emberek számára készülnek
 - gépek számára készülnek
- ❑ Miből hozunk létre ma szótárakat?
 - semmiből, technikai támogatással
 - szövegekből, gépi támogatással
 - meglevő szótár(ak)ból, gépi támogatással
- ❑ A géppel támogatott szótárkészítés típusai
 - embernek írt forrásokból, ember számára
 - embernek írt forrásokból, gép számára
 - gépi forrásokból, ember számára
 - gépi forrásokból, a gép számára

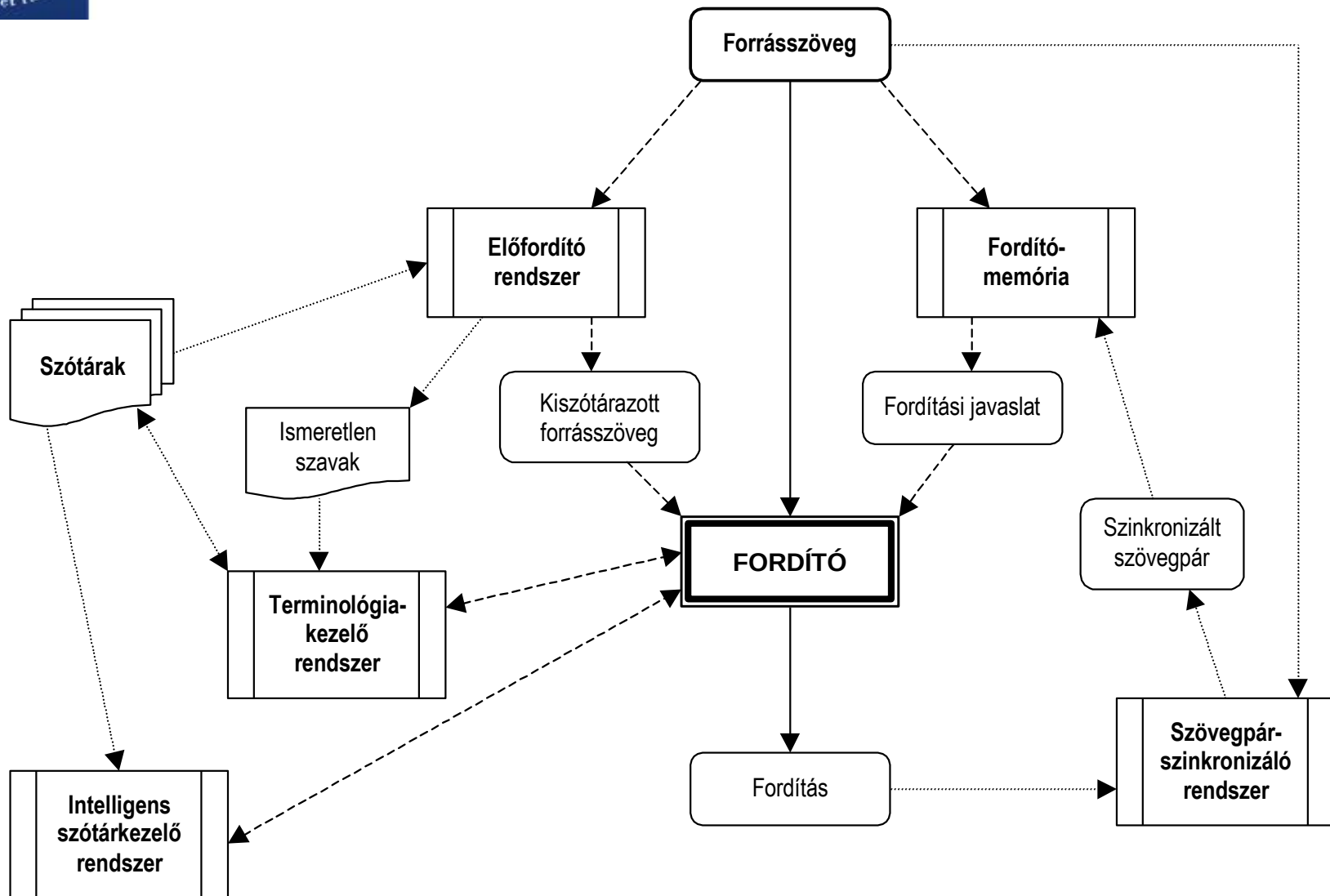

A szótár helye a fordítási folyamatban

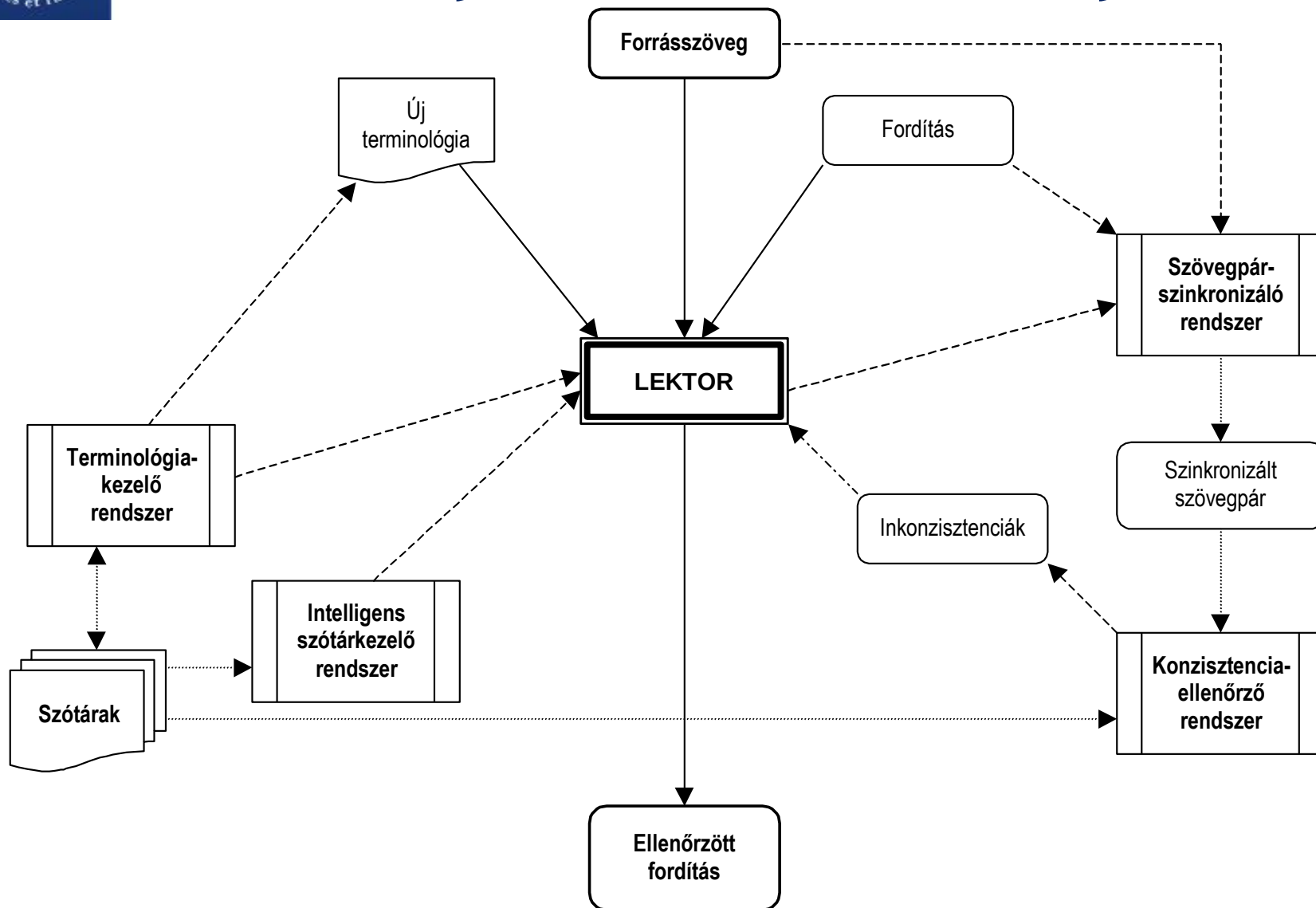
Az emberi fordítás gépi támogatása

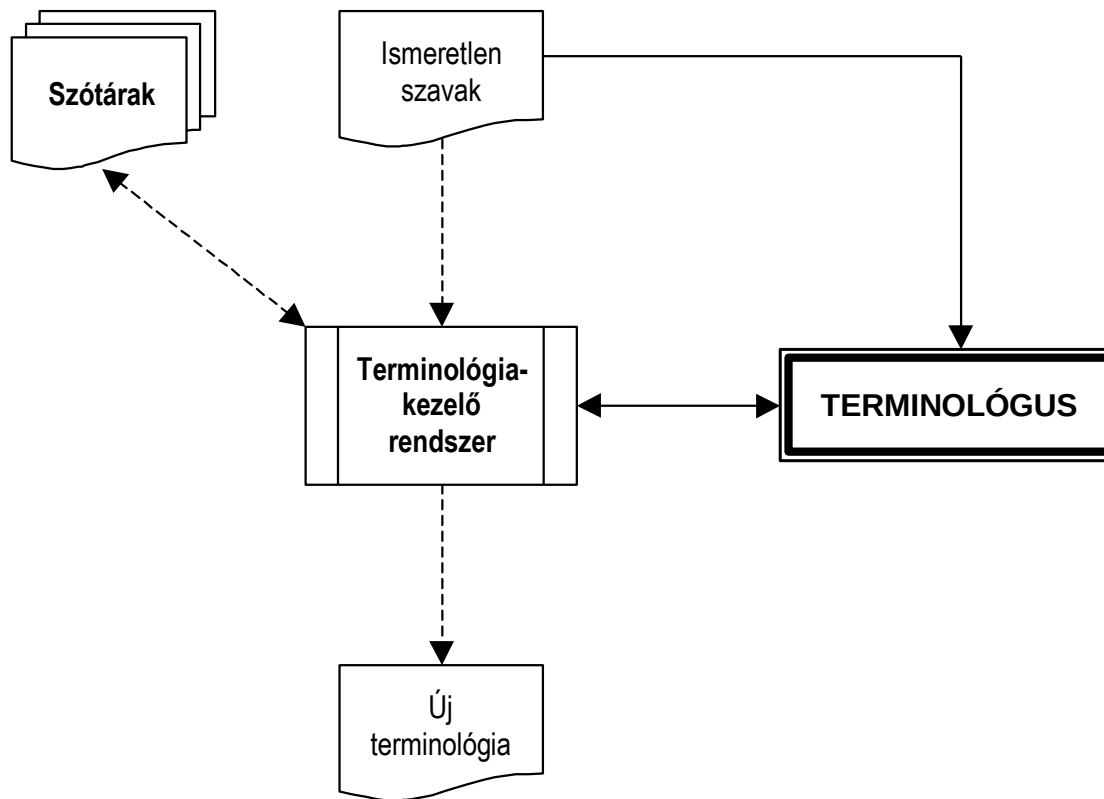
A fordító számítógépes segédeszközei

A lektor helye a fordítási munkafolyamatban

A terminológus helye a fordítási folyamatban

Leegyszerűsített szótártipológia

- ❑ Nyomtatott szótárak
Elektronikus szótárak
- ❑ Szótárak
Terminológiai adatbázisok
- ❑ Közvetlen szótárak
Közvetett (elektronikus) szótárak
- ❑ Kétnyelvű szótárak
Egynyelvű szótárak
Többnyelvű szótárak
- ❑ A forrásnyelv és a célnyelvek aszimmetriája
papír- és elektronikus alapon

Szótártípusok

A nyelvek száma szerint

- ❑ Ezek voltak először: lexikon, enciklopédia
- ❑ Mai egynyelvűek: értelmező, nyelvtörténeti, etimológiai, nyelvjárási, szólás-, szleng-, idegen szavak, helyesírási, gyakorisági, ragozási, a tergo (szóvégmутató) szótárak
- ❑ Kétnyelvűek
- ❑ Többsnyelvűek: valójában párba állított kétnyelvűek
- ❑ Sőt, az egynyelvűek is két különböző nyelvet használnak: a címszavak és a szócikkek „nyelve, nyelvezete” különbözik

A szótárak általános szerkezete

- ❑ Önálló és utaló szócikkek
- ❑ Szócikkfej (=a szótári baloldal): címszó, homonimák, alak- és írásváltozatok, kiejtés, elválasztás, szófaj, főbb toldalékos alakok, nyelvtani megjegyzés, stílusminősítés
- ❑ Jelentéscsoportok (=a szótári jobboldal) alapjelentés, jelentésárnyalatok, értelmezések és példák, továbbá szólások, közmondások, más szavakkal alkotott összetételek, származékszók

A szótárelemek nyelvtechnológiai felhasználása

- ☐ Címszó: kiindulás helyesírási programokhoz
- ☐ Variánsok és toldalékolt alakok: a morfológiai rendszerhez
- ☐ Szótagolás: elválasztó programokhoz
- ☐ Kiejtés: beszédkeltő rendszerekhez
- ☐ Szófaj: egyértelműsítőkhöz
- ☐ Témakód: szövegtípus-azonosításhoz
- ☐ Definíciók: jelentés-egyértelműsítéshez
- ☐ Példák: a címszó körüli többszavas kifejezések azonosításához
- ☐ „Lásd még” szavak: szinonimák, antonimák

Segéd- és szakszótárak

- ☐ Szakmai szótárak (enciklopédiák, lexikonok?)
- ☐ Terminológiai adatbázisok
- ☐ Keveredés az alapszótárakkal: általános nyelvi nagyszótárak (tele szakszócikkekkel!)
- ☐ Az egyidejű használat lehetősége miatt megváltozott szerepük az elektronikus világban
- ☐ Dinamikus szakszótár-kiegészítés alapszótárakhoz

Nyomtatott szótárak vs. elektronikus szótárak

Nyomtatott szótárak	Elektronikus szótárak
Zárt szerkezetű szöveget tartalmaznak.	Zárt vagy nyitott szerkezetű szöveget tartalmaznak.
Van területi korlát a címszójegyzék összeállításában és a jelentésstruktúra felépítésében.	Nincs területi korlát.
A címszavak hierarchikusan, betűrendben követik egymást.	A címszavakat asszociatív útvonalon is elérhetjük.
A szótári rész szócikkekből vagy utaló szócikkekből áll.	A szótári rész szócikkekből áll, az utaló szócikk szerepét a hiperlink veszi át.
A szócikkeket statikus ábrák, képek illusztrálják.	A szócikkeket interaktív, multimediális anyagok is illusztrálják.
Manuális keresésre van lehetőség.	Gépi keresésre van lehetőség.
Csak címszó szerint kereshető.	Többszavas kifejezések, toldalékolt alakok szerint is kereshető.
Több szótár együttes használata manuálisan lehetséges.	Több szótár együttes használata keresőfelület segítségével lehetséges.

A „hagyományos” elektronikus szótárak

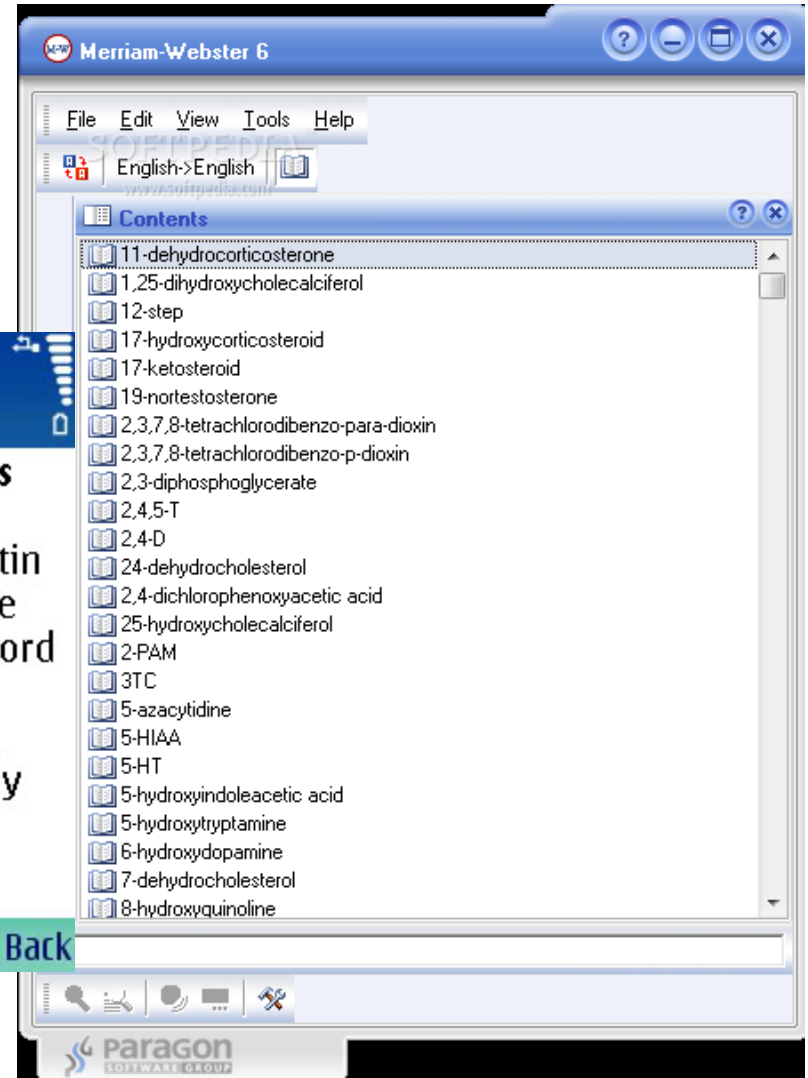
Mindenféle platformon

Merriam-Webster
En-En
Unabridged

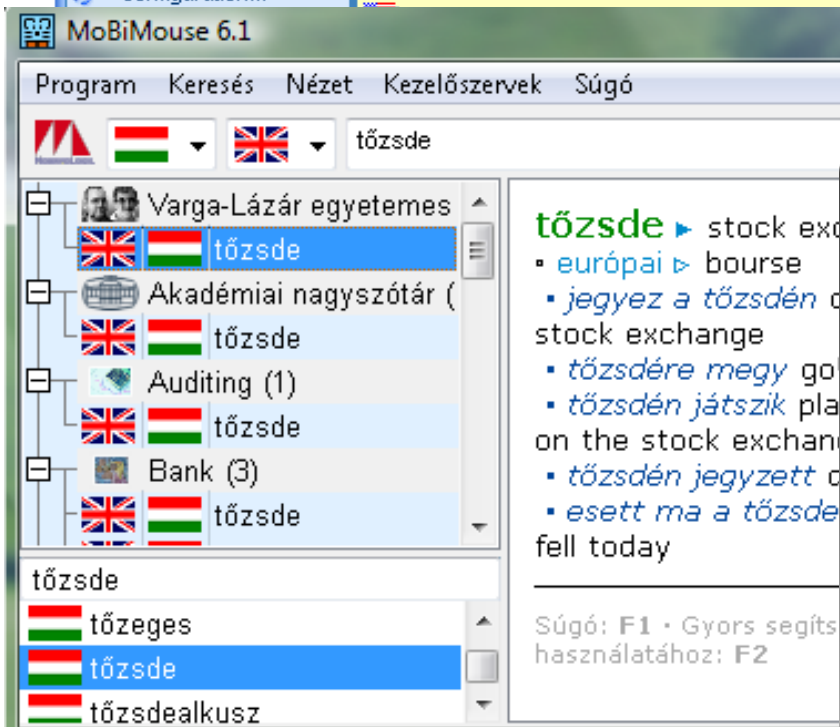
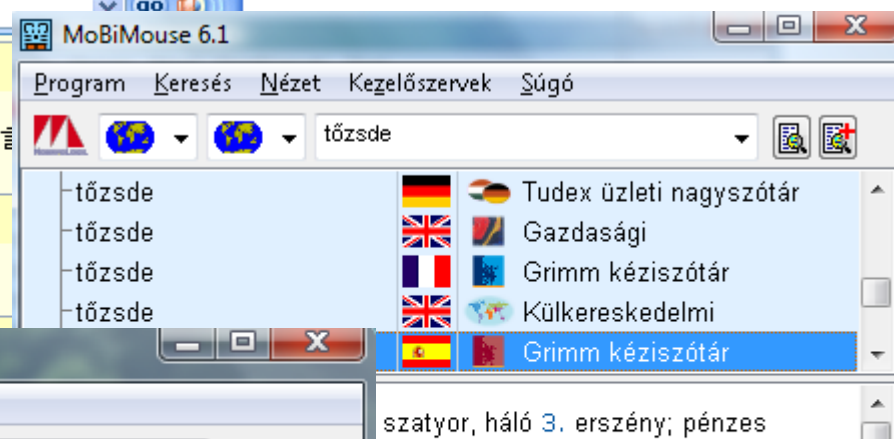
dic-tio-nary, **noun** -es
often attributive
Etymology: Medieval Latin
dictionarium, from Late
Latin **dictio-**, **dictio** word
+ Latin **-arium** -ary
1. : a reference book
containing words usually
alphabetically arranged
along with information
about their forms

Options Back

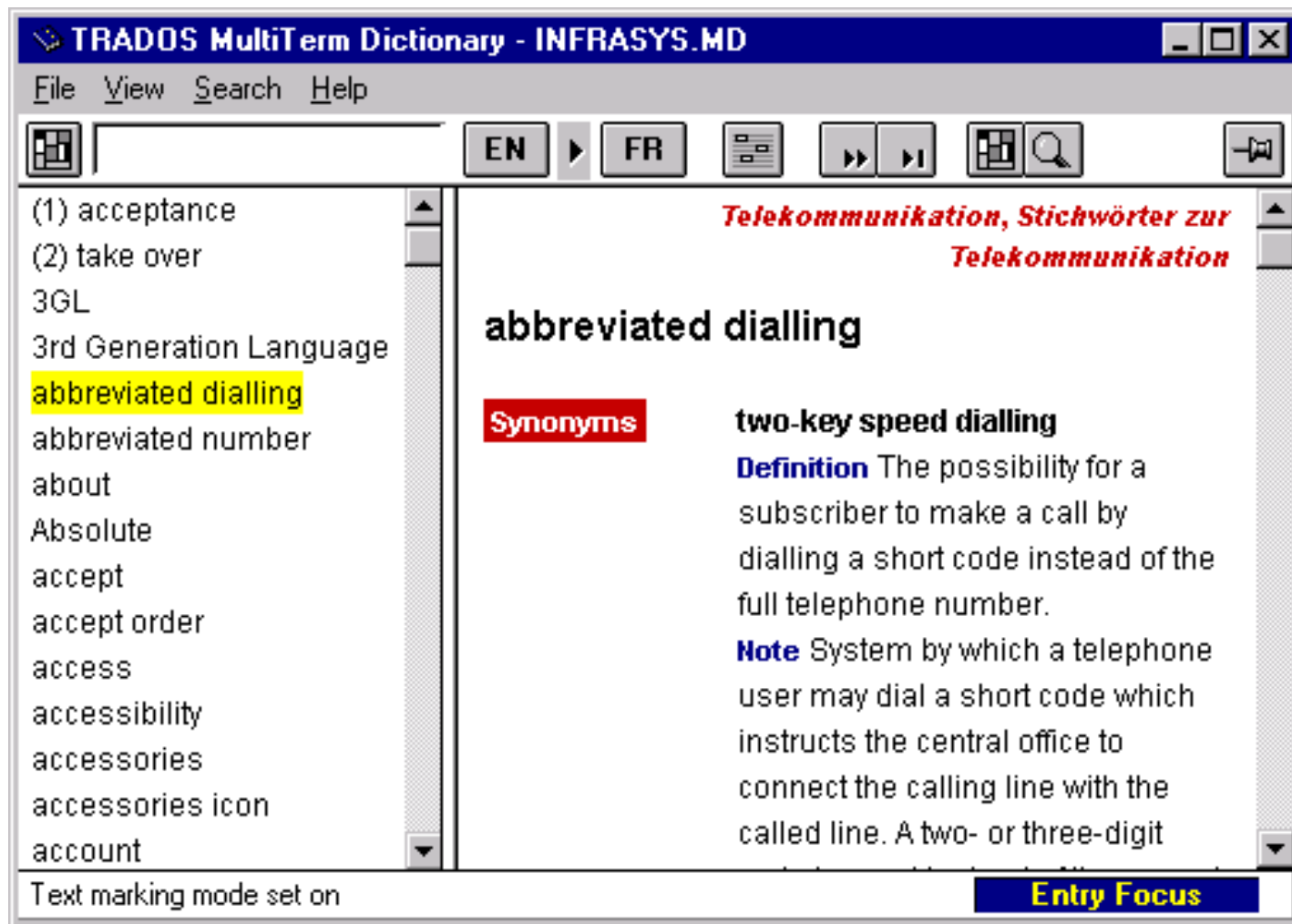

Elektronikus multiszótár

Terminológiakezelők (1)

Terminológiakezelők (2)

iate.europa.eu

InterActive Terminology
for Europe

magyar (hu) ▾

[keresési preferenciáim](#) [keresési preferenciáim törlése](#) [segítség](#)

keresési kritériumok

kifejezés
keresése

keres

forrásnyelv

bg - bolgár ▾

[beállítások](#)
[betöltése](#)

célnyelvek

☐ bg ☐ cs ☐ da ☐ de ☐ el ☐ en ☐ es ☐ et ☐ fi ☐ fr ☐ ga ☐ hu
☐ it ☐ la ☐ lt ☐ lv ☐ mt ☐ nl ☐ pl ☐ pt ☐ ro ☐ sk ☐ sl ☐ sv

☐ bármely
[törlés](#)

* Ez a szimbólum kötelezően megadandó mezőt jelöl.

további választható kritériumok

Válassza ki a keresett témakört!

bármely témakör ▾ ?

keresés típusa:

☐ kifejezés ☐ rövidítés ☒ mind

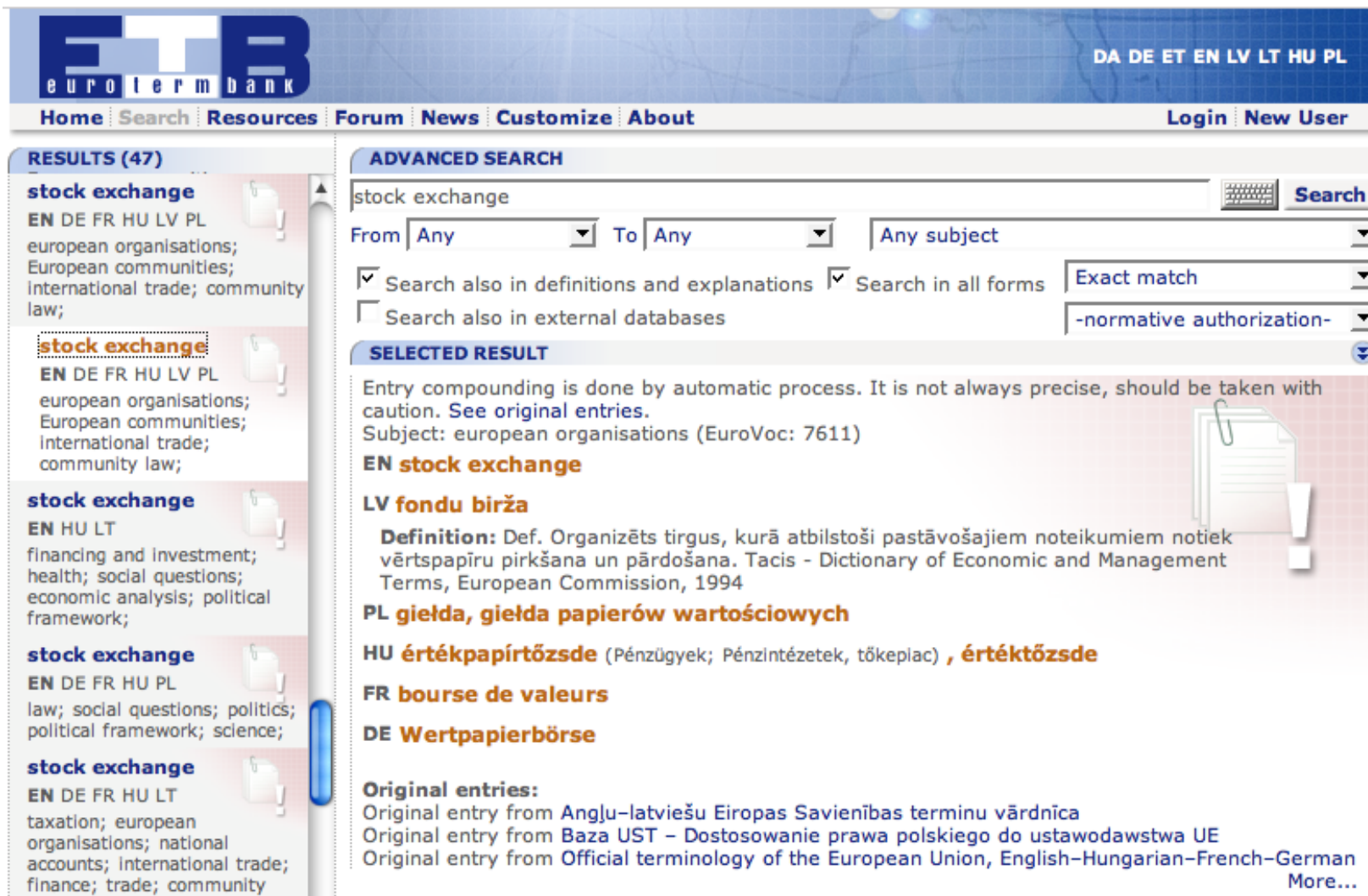
utolsó 10 keresés

választás az elmentett keresések közül ▾

iate diffusion version [1.3.35](#) © [Copyright Disclaimer](#) [About IATE](#) [Contact us](#)

Terminológiakezelők (3)

www.eurotermbank.com

The screenshot shows the EuroTermBank website. At the top is the logo and navigation menu. The main content area is divided into a left sidebar with search results and a right main area with an advanced search form and a selected result.

EUROTERMBANK
DA DE ET EN LV LT HU PL

Home Search Resources Forum News Customize About Login New User

RESULTS (47)

stock exchange
EN DE FR HU LV PL
european organisations;
European communities;
international trade; community law;

stock exchange
EN DE FR HU LV PL
european organisations;
European communities;
international trade;
community law;

stock exchange
EN HU LT
financing and investment;
health; social questions;
economic analysis; political framework;

stock exchange
EN DE FR HU PL
law; social questions; politics;
political framework; science;

stock exchange
EN DE FR HU LT
taxation; european organisations;
national accounts; international trade;
finance; trade; community

ADVANCED SEARCH

stock exchange

From To

☒ Search also in definitions and explanations ☒ Search in all forms

☐ Search also in external databases

SELECTED RESULT

Entry compounding is done by automatic process. It is not always precise, should be taken with caution. [See original entries.](#)
Subject: european organisations (EuroVoc: 7611)

EN stock exchange

LV fondu birža
Definition: Def. Organizēts tirgus, kurā atbilstoši pastāvošajiem noteikumiem notiek vērtspapīru pirkšana un pārdošana. Tācis - Dictionary of Economic and Management Terms, European Commission, 1994

PL giełda, giełda papierów wartościowych

HU értékpapírtőzsde (Pénzügyek; Pénzüntézetek, tőkepiac) , **értéktőzsde**

FR bourse de valeurs

DE Wertpapierbörse

Original entries:
Original entry from Angļu-latviešu Eiropas Savienības terminu vārdnīca
Original entry from Baza UST – Dostosowanie prawa polskiego do ustawodawstwa UE
Original entry from Official terminology of the European Union, English–Hungarian–French–German
[More...](#)

A korszerű internetes szótárszolgáltatás kritériumai

- ☐ Folyamatosan bővíthető szótárkínálat
- ☐ Sajátszótár-készítési lehetőség
- ☐ Tetszőleges webes tartalom integrált megjelenítése
- ☐ A kifejezések intelligens kezelése
- ☐ Közösségi jelenlét
- ☐ Egymás segítségének és a (jogos) kritikának a fóruma
- ☐ A rendszer szemantikus ismereteinek erősítése a felhasználó keresési szokásainak elemzésével
- ☐ Könnyű keresés-indítási lehetőség
- ☐ Saját menthető beállítások a környezet személyre szabásához

Szótárszolgáltatás + közösségépítés

The screenshot displays a web-based dictionary interface with the following components:

- Search Bar:** Contains the text "ló".
- Buttons:** "keres" (search), "minden nyelv" (all languages), and "professzionális elrendezés" (professional layout).
- Search Results:**
 - 'ló': 14 találat** (14 results):
 - Közösségi szótár** (Community dictionary):
 - ló (sakkban) [n] horse
 - ló (sakkfigura) [n] knight
 - ló (tornaszer) [n] horse
 - ló (ügető) [n] trotter
 - ló [n] horse
 - ló [n] pommel horse
 - Szinonimaszótár** (Synonym dictionary):
 - csikó n ló
 - gebe n ló
 - kanca n ló
 - ló n paci, lovacska
 - ló n huszár
 - mén n ménló, csöddör, ló
 - paripa n hátsaló, csataló, herélt, herélt ló, ló
 - táltos n ló
 - 'ló': 30 kifejezés (Közösségi szótár)** (30 expressions (Community dictionary)):
 - aiándék ló
 - állatorvosi ló
 - amerikai félvad ló
 - döglött ló
 - elszabadult ló
 - elszökött ló
 - herélt ló
 - herélt ló
 - hóka ló
 - kehes ló
 - kivénhedt ló
- elérhető szótárak (9)** (available dictionaries (9)):
 - szótárak csoportos ki-be kapcsolása (toggle group of dictionaries)
 - mindegyik (all)
 - egyik sem (none)
 - angol (english)
 - magyar (hungarian)
 - német (german)
 - ☒ **Közösségi szótár** (Community dictionary)
 - Angol-magyar közösségi szótár (Anglo-Hungarian community dictionary)
- ezt keresik a többiek** (what others are looking for):
 - kollégám
 - megvizsgálni
 - akkor
 - escalating
 - jegyes
- utóbbi ismeretlen szavak** (recent unknown words):
 - butones
 - pançetta
 - MOČÁR
 - tőke-törlesztés
- súgó** (help)
- beállítások** (settings)

A szótári keresés

Nyelvfüggő szótárproblémák

- ☐ A forrás- és célnyelv karakterkészleteinek ismerete
- ☐ A forrás- és a célnyelv ábécérendjeinek ismerete
- ☐ A fonetikai információ kezelése
- ☐ Egységes jelölés: nyelvi keresésnél a szótár grammatikai információival való kompatibilitás

Keresési technikák elektronikus szótárakban

- ☐ Betű szerint
- ☐ Csonkolt keresés
- ☐ Hasonlósági keresés (fuzzy, soundex, spell)
- ☐ Nyelvi alapú keresés a bemeneti oldalon
- ☐ Nyelvi alapú keresés a találati oldalon
- ☐ A kifejezések kezelésének problémái: alcímszók, kulcsszó-választás, indexek, egyazon kifejezés több címszó alatt

Többszavas kifejezések keresési módjai

- ☐ Csak címszóként
- ☐ Betű szerint
- ☐ Teljes szövegű kereséssel
- ☐ Reguláris kifejezésként
- ☐ Tőindexekkel:
készítéskor vagy elemzési időben (is)

Többszavas kifejezések keresése

MoBiMouse 6.1

Program Keresés Nézet Kezelőszervek Súgó

head tail

I'll toss you for it - heads or tails?		
there's just one cake left, I'll toss y...		
heads I win tails you lose		
heads or tails		
heads or tails		
heads you win tails I lose		
I can make neither head nor tail of		

head

	HE
	He
	he
	he
	head
	head back
	head case
	head clerk
	head cold

reidont vkt; → **ear* 1.1.**; **be hanging over sy's head** fenyeget vkt [*pl. veszély*]; **give orders over sy's head** vk tudta/beleegyezése nélkül (v. vknek a megkerülésével) ad utasításokat/parancsokat [*személyzetnek stb.*]; **be promoted over sy's head** pretereál vkt, vkt átugrik a számléltrán; **sell a house over sy's head** vk tudta nélkül (v. háta mögött) eladja a házat; **be without a roof to one's head** hajléktalan b) (ábrázolt) fej [*pl. műalkotás, érmén*]; arckép, mellszobor; **heads or tails** fej vagy írás; **toss heads or tails** fej vagy írást játszik; **I can't make**

MorphoMouse

heads tails

can't make head or tail of smth nem ért vmit; nem tud semmit se kihozni vmiből

heads I win, tails you lose ha fej, akkor én nyertem, ha írás, te vesztettél

heads or tails fej vagy írás

can't make head or tail of smth nem ért vmiből; nem igazodik el vmin

I'll toss you for it – heads or tails? feldobok egy pénzt, hogy eldöntsük – fej vagy írás?

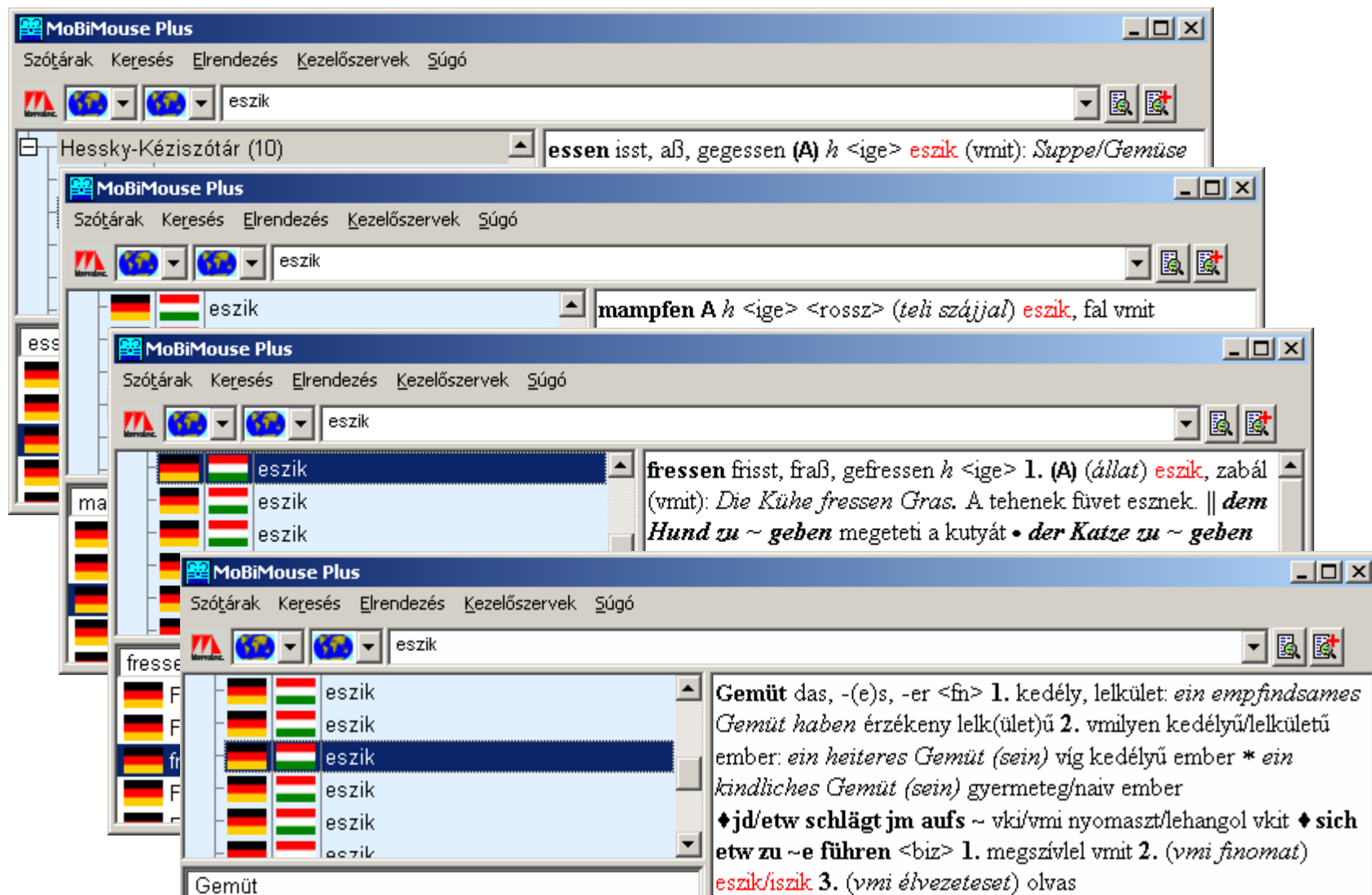
heads I win, tails you lose ha fej, én nyertem, ha írás, te vesztettél

there's just one cake left, I'll toss you for it – heads or tails? csak egy sütemény maradt, feldobok egy pénzt – fej vagy írás?

A szótári „jobboldal” szerepe

- ❑ Papírszótárak esetében: csak tipográfiai
- ❑ Elektronikusan: új lehetőség
- ❑ Ábécé-környezet helyett szinonimák
- ❑ Többféle jelentés kezelése a baloldali címszavak segítségével
- ❑ Új találati ablak
- ❑ Elektronikusan érdemes „kifordítani” a szótárakat

A „kifordítható” szótár

MoBiMouse Plus
Szótárak Keresés Elrendezés Kezelőszervek Súgó

eszik

Hessky-Kéziszótár (10) **essen** isst, aß, gegessen (A) *h* <ige> **eszik** (vmit): *Suppe/Gemüse*

MoBiMouse Plus
Szótárak Keresés Elrendezés Kezelőszervek Súgó

eszik

MoBiMouse Plus
Szótárak Keresés Elrendezés Kezelőszervek Súgó

eszik

MoBiMouse Plus
Szótárak Keresés Elrendezés Kezelőszervek Súgó

eszik

fressen frisst, fraß, gefressen *h* <ige> 1. (A) (állat) **eszik**, zabál (vmit): *Die Kühe fressen Gras. A tehenek füvet esznek. || dem Hund zu ~ geben* megeteti a kutyát • *der Katze zu ~ geben*

MoBiMouse Plus
Szótárak Keresés Elrendezés Kezelőszervek Súgó

eszik

Gemüt das, -(e)s, -er <fn> 1. kedély, lelkület: *ein empfindsames Gemüt haben* érzékeny lelk(ület)ű 2. vmilyen kedélyű/lelkületű ember: *ein heiteres Gemüt (sein)* vig kedélyű ember • *ein kindliches Gemüt (sein)* gyermeteg/naiv ember ♦ *jd/etw schlägt jm aufs ~* vki/vmi nyomaszt/lehangol vkit ♦ *sich etw zu ~e führen* <biz> 1. megszával vmit 2. (vmi finomat) **eszik/iszik** 3. (vmi élvezeteset) olvas

Szótármegjelenítés

LMF

- ☐ Lexical Markup Framework (LMF):
ISO-szabvány (ISO-24613:2008) szótárak leírásához
- ☐ 1. lépés: létező szótárak struktúráinak konzisztens feltérképezése
- ☐ 2. lépés: az összes feldolgozott szótárat lefedő leírás létrehozása
- ☐ 3. lépés: 61 szakértő bevonásával az összes szóba jövő szótárszerkezet megvizsgálása
- ☐ Fontos szempont volt a morfológiai támogatás biztosítása
- ☐ A fejlesztés eredménye (2004-2008): koherens UML-modell

Szótármegjelenítés

Ma már szinte csak XML + XSLT alapú megoldások

kar ☒ kifejezésben

bármilyen nyelv

[tengernagyi kar](#) (Kézi)
 [jó karban levő](#) (Kézi)
 [püspöki kar](#) (Kézi)
 [kar](#) (Kézi)
 [tábornoki kar](#) (Kézi)
 [karok és rendek](#) (Kézi)
 [sebességváltó kar](#) (Kézi)
 [tisztviselői kar](#) (Kézi)
 [hivatalnoki kar](#) (Kézi)
 [jó karban maradt](#) (Kézi)
 [jó karban levő](#) (Kézi)
 [karjait lóbálja](#) (Kézi)

Kézi
[jó hírben áll nála](#)
[jó hírű](#)
[jó ideig vártam](#)
[jó ideje](#)
[jó időben](#)
[jó időt fut 100 méteren](#)
[jó illat](#)
[jó ízlése van](#)
[jó ízű](#)
[jó kapcsolatai vannak](#)
[jó karban levő](#)

jó karban levő (Kézi)
wohlbehalten

Kézi **wohlbehalten** jó karban levő, épségben levő; **wir sind wohlbehalten** angekommen épségben megérkeztünk

MoBiMouse 6.1

Program Keresés Nézet Kezelőszervek Súgó

wohlbehalten

(2)

- wohlbehalten Grimm ...
- wohlbehalten Műszaki

wohlbehalten <mn> <jelz Ø> ép, sértetlen: *wohlbehalten ankommen* épségben megérkezik

wohlbehalten

- wohlbegründet
- Wohlbehagen
- wohlbehalten
- wohlbeleibt
- Wohlergehen

MorphoMouse wohlbehalten

Német-magyar kéziszótár (Hessky)

wohl|be|hal|ten <mn> <jelz Ø> ép, sértetlen: *wohlbehalten ankommen* épségben megérkezik

Német-magyar akadémiai nagyszótár

wohlbehalten mn jókarban/épségben levő; **wir sind wohlbehalten** angekommen épségben megérkeztünk

Német-magyar műszaki és tudományos szótár

wohlbehalten mn ép (állapotú), sértetlen; **wohlbehalten ankommen/eintreffen** épségben megérkezik

Kétféle szótármegjelenítés (Atkins 2002)

2. It's the economy, stupid

It was a debate about foreign policy, an important subject that plays second fiddle to the No. 1 issue on voter's minds this election: the economy -- OK, in addition to issues such as health and Security.

Funniest tweets from the

There was substantive foreign policy during the the economy received

Romney tried to convince national security issue standing in the world. A opportunity, the Republican present his five-point plan

punches

updated 7:48 AM EDT, Tue October 23, 2012

President Barack Obama headed into the final debate of the 2012 campaign with the biggest advantage of all: he's

MoBiMouse 6.1

Program Keresés Nézet Kezelőszervek Súgó

fiddle

(4)

- fiddle
- play second fiddle
- play second fiddle t...
- second fiddle

fiddle

- fictionalize
- fictitious
- fiddle

fiddle /'fɪdl/

A n. **1.** (Mus.) (coll./derog.) Fiedel, *die*; (violin for traditional or folk music) Geige, *die*; Fiedel, *die*; **[as] fit as a fiddle:** kerngesund; **a face as long as a fiddle** (fig.) ein Gesicht wie drei od. sieben Tage Regenwetter (ugs.); **play first/second fiddle** (fig.) die erste/zweite Geige spielen (ugs.); **play second fiddle to sb.** in jmds. Schatten (*Dat.*) stehen **2.** (coll.: swindle) Gaunerei, *die*; **it's some sort of fiddle:** an der Sache ist was faul (ugs.);

Szótárkészítés

Szótárszerkesztő eszközök (LWB)

The screenshot displays the LWB (Lexical Web Browser) interface within a web browser window. The browser's address bar shows the URL <https://www.morphologic.hu/lwb/>. The interface is divided into several sections:

- Left Panel:** Contains a search bar with the text "Keresés: elején (ugrás)" and a list of words. The word "abandon" is highlighted in the list.
- Top Panel:** Features a toolbar with various icons for file operations (save, undo, delete, new), editing (sort, prev, next), and user management (locks, keyboard, autolayout, users, upload, export, password, log out).
- Main Content Area:** Displays the detailed entry for the word "abandon". It includes:
 - szócikk** (word entry) section with a dropdown for "homindex" set to "2".
 - címszavak** (headwords) section with a dropdown for "változatok / címszó" set to "abandon".
 - kiejtések** (pronunciations) section with a dropdown for "IPA" set to "ə' bændən".
 - szófaj** (word class) section with a dropdown for "ige" (verb).
 - szócikktest / blokk** (word entry body / block) section with a dropdown for "jelentés (1) / ... / ekvivalens" set to "elhagy".
 - jelentés (2)** (meaning (2)) section with a dropdown for "ekvivalensek" (equivalences) set to "felad".
 - pl. angolul** (e.g., in English) section with the text "abandon ship".
 - pl. fordításai** (e.g., translations) section with the text "elhagyja a süllyedő hajót".
- Right Panel:** Displays the full entry for "abandon" in Hungarian, including its IPA pronunciation and a detailed definition: "2abandon /ə'bændən/ ige 1. elhagy 2. felad.; letesz vmiről || **abandon ship** elhagyja a süllyedő hajót 3. lemond; átenged".

Automatizált szótárkészítés korpuszelemzéssel

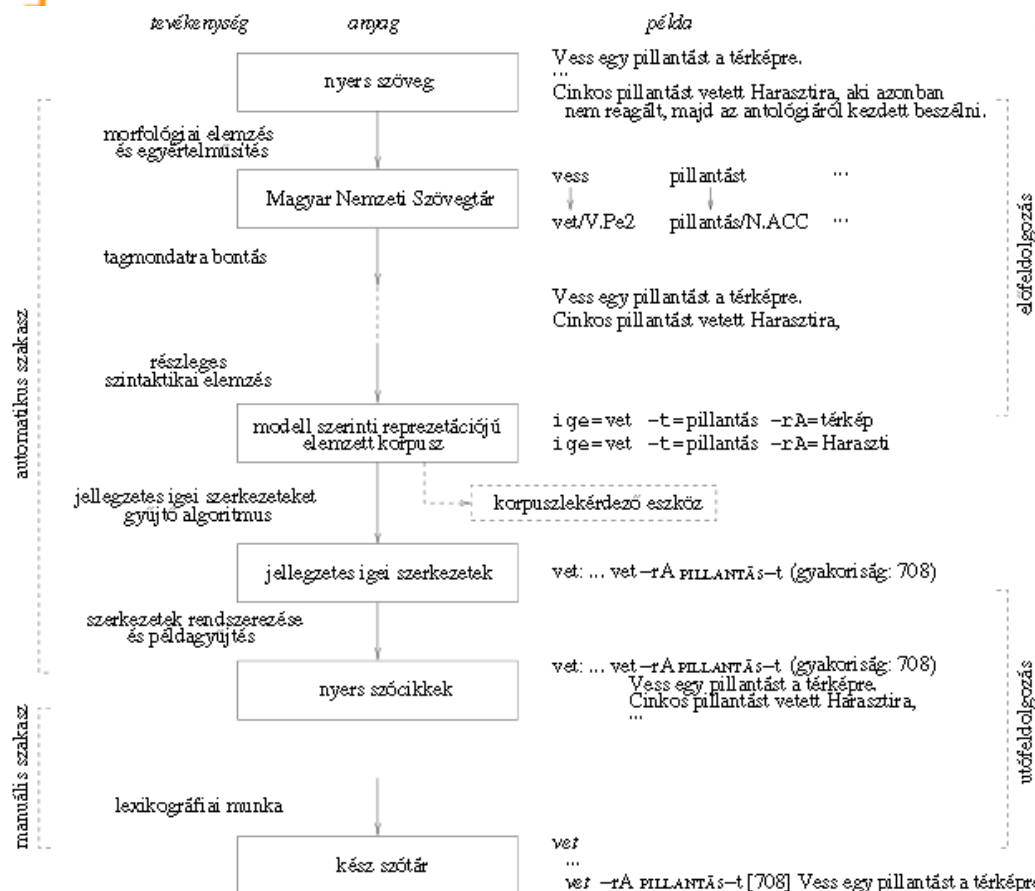
Szótárszerkesztő eszközök (Mazsola)

8674 találat. hang [477] lehetőség [412] válasz [301] otthon [281] tájékoztatás [170] hír [199] ok [188] áldás [85]
esély [114] lendület [74] hely [150] pénz [129] magyarázat [87] szám [128] alkalom [101] tanács [85] koncert [71] munka [116]
utasítás [61] felvilágosítás [52] hangverseny [49] támogatás [93] kép [85] igaz [82] lökés [41] százalék [92] segítség [70]
engedély [59] megbízás [59] forint [86] információ [59] felhatalmazás [39] voks [38] ízeltő [25] alap [89] mód [59] jel [48] nyomaték [27] tér [46]
7649 találat. igaz [20] válasz [275] tanács [172] hang [149] tipp [67] ami [212] lehetőség [155] pénz [151] magyarázat [88]
hála [67] ok [116] név [109] esély [83] ötlet [68] kegyelem [49] mi [119] hi
felmentés [32] több [75] valami [59] fegyver [41] áldás [28] az [136] maga [62] al
parancs [28] megbízás [28] puszi [18] erő [42] hír [35] engedély [33] hit [38] kedve

Mazsola vonzatkereső
 (Sass 2007)

Igei szerkezetek
 gyakorisági szótára
 (Sass 2011)

Prószéky Gábor

Hasonló fogalmak gyűjtése korpuszból, szóbeágyazással

0	PPKE	1	970
1	KRE	0.8159	629
2	BCE	0.8029	1052
3	ÁJK	0.7895	895
4	BMGE	0.7840	276
5	PTE	0.7788	7721
6	JPTE	0.7733	366
7	ÁJTK	0.7728	331
8	BMF	0.7719	762
9	NYME	0.7712	966
10	SZIE	0.7683	2574

0	bionika	1	196
1	sejtbiológia	0.7714	298
2	biofizika	0.7539	501
3	biokémia	0.7464	1993
4	genomika	0.7420	714
5	bioinformatika	0.7371	420
6	rendszerbiológia	0.7292	113
7	mikrobiológia	0.7286	859
8	filogenetika	0.7264	41
9	gyógyszerkémia	0.7132	64
10	nanotechnika	0.7073	166

Szemantikus jegyek automatikus kinyerése korpuszból

"bionika[FN]"	"PPKE[FN]"	"Pázmány[FN]"	"Dzsudzsák[FN]"
bionika	PPKE	Pázmány	Dzsudzsák
atom	educate	@Catholic_Church	team
chemistry	institution	holy	sport
science	science	christian	city_2
method	group_5	book	two_3
knowledge	study	religion	INSTRUMENT_8
HAS_31	student	priest	ball
bionika[FN]	PPKE[FN]	Pázmány[FN]	Dzsudzsák[FN]
CHEMISTRY_22	COLLEGE_12	CHRISTIANITY_5	SPORT_18
BIOLOGY_35	COLLEGE_13	CHRISTIANITY_4	FOOTBALL_5
EDUCATION_10	EDUCATION_9	CHRISTIANITY_16	SPORT_10
MICROBES,_GENETICS,_BIOCHEM_9	COLLEGE_8	CHRISTIANITY_23	THEATRE_12
PHYSICS_1	COLLEGE_11	CHRISTIANITY_7	SPORT_14
HARD_SCIENCE_1	EDUCATION_13	CHRISTIANITY_2	SPORT_7

Kapcsolat más nyelvészeti megoldásokkal

Az „ablakos” kommunikáció nehézségei

- ☐ Kilépni az adott alkalmazásból
- ☐ Elindítani
- ☐ Kinyitni vagy felnagyítani
- ☐ Beírni
- ☐ Klikkelni
- ☐ Átmozgatni
- ☐ Lekicsinyíteni vagy bezárni
- ☐ Visszalépni az eredeti alkalmazásba

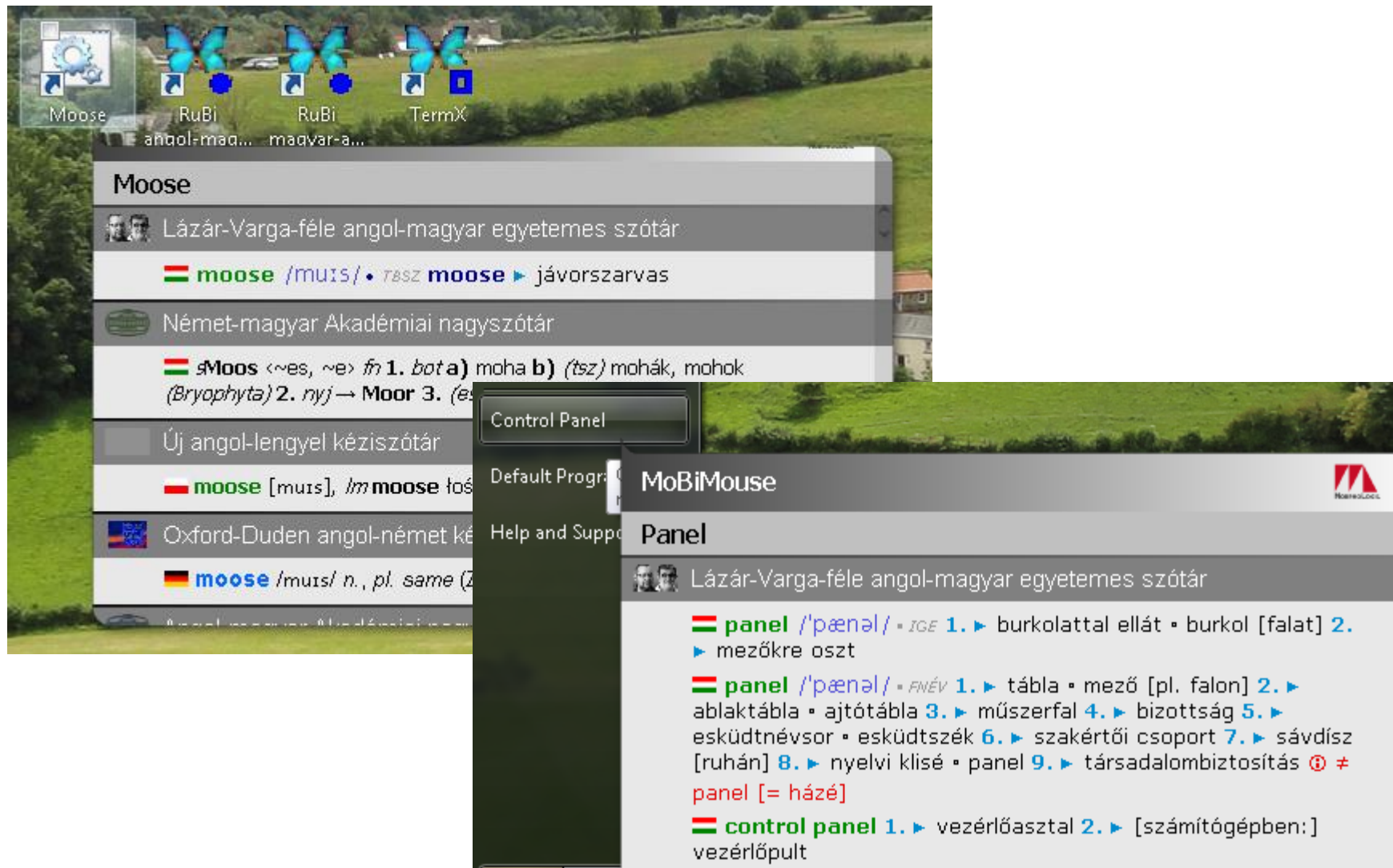
A gyorsfordítók megjelenése

- ❑ Amikor *információ* kell, pl. szótári, akkor:
csak amit kérek, nem többet,
de azt gyorsan,
kevés aktív művelettel
és a lehető legautomatikusabban!
- ❑ Kialakul a „pop-up” viselkedés
- ❑ A kijelölhetőség, ill. az automatikus
indíthatóság szerepe

A „rávetítő” megoldás nyelvtechnológiai elemei

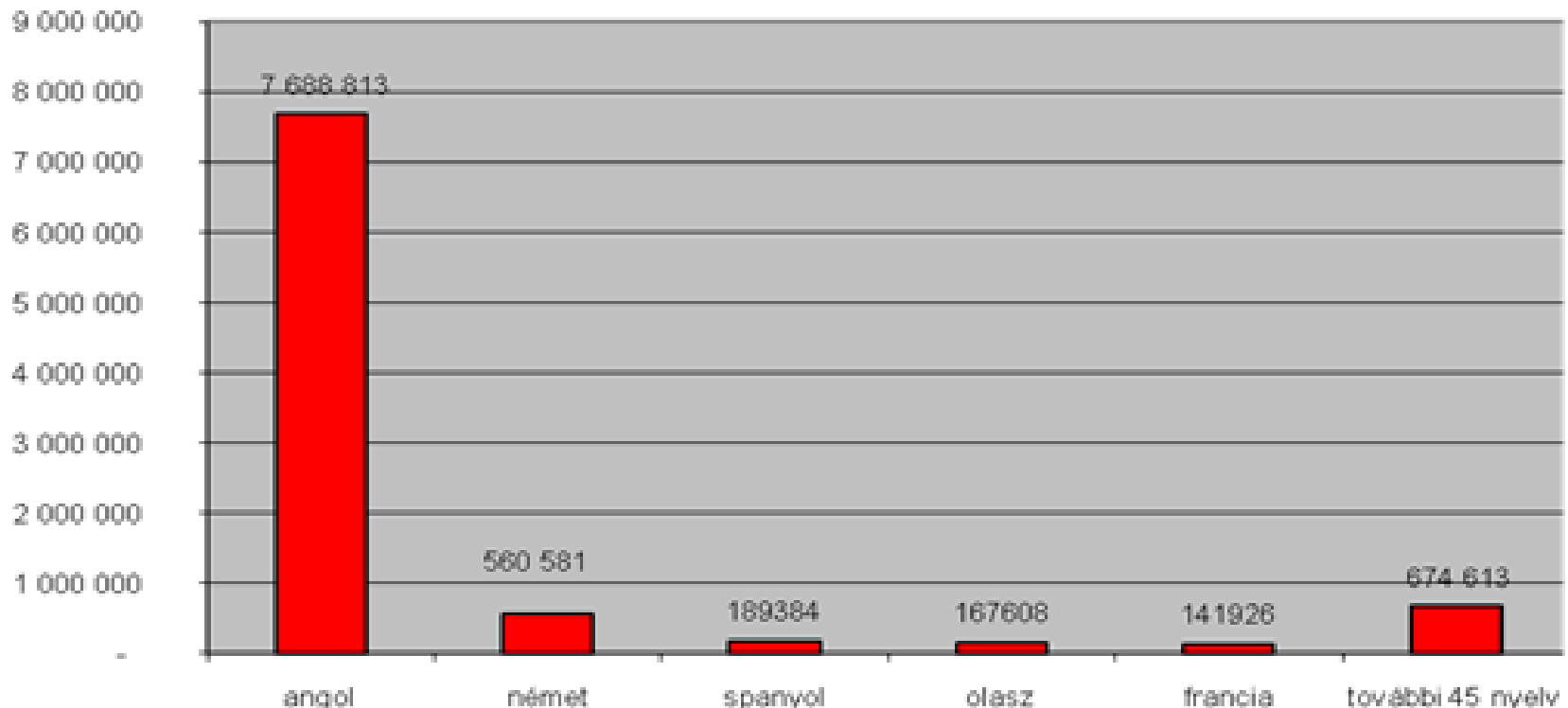
- ☐ Szöveg(rész)-felismerés
- ☐ Nyelvi elemzés: morfológia, lemmák, szókapcsolatok (esetleg környezetelemzés)
- ☐ Szótári keresés: tövesítve vagy csak literálisan
- ☐ Megjelenítés: buborékban vagy fix ablakban
- ☐ Log-fájlok segítségével az automatikus információgyűjtés lehetősége (nemcsak rávetítő szótáraknál!)
- ☐ Megjelennek a felhasználók valódi javaslataival feljavított szótárak

A „rávetítés” a gyakorlatban

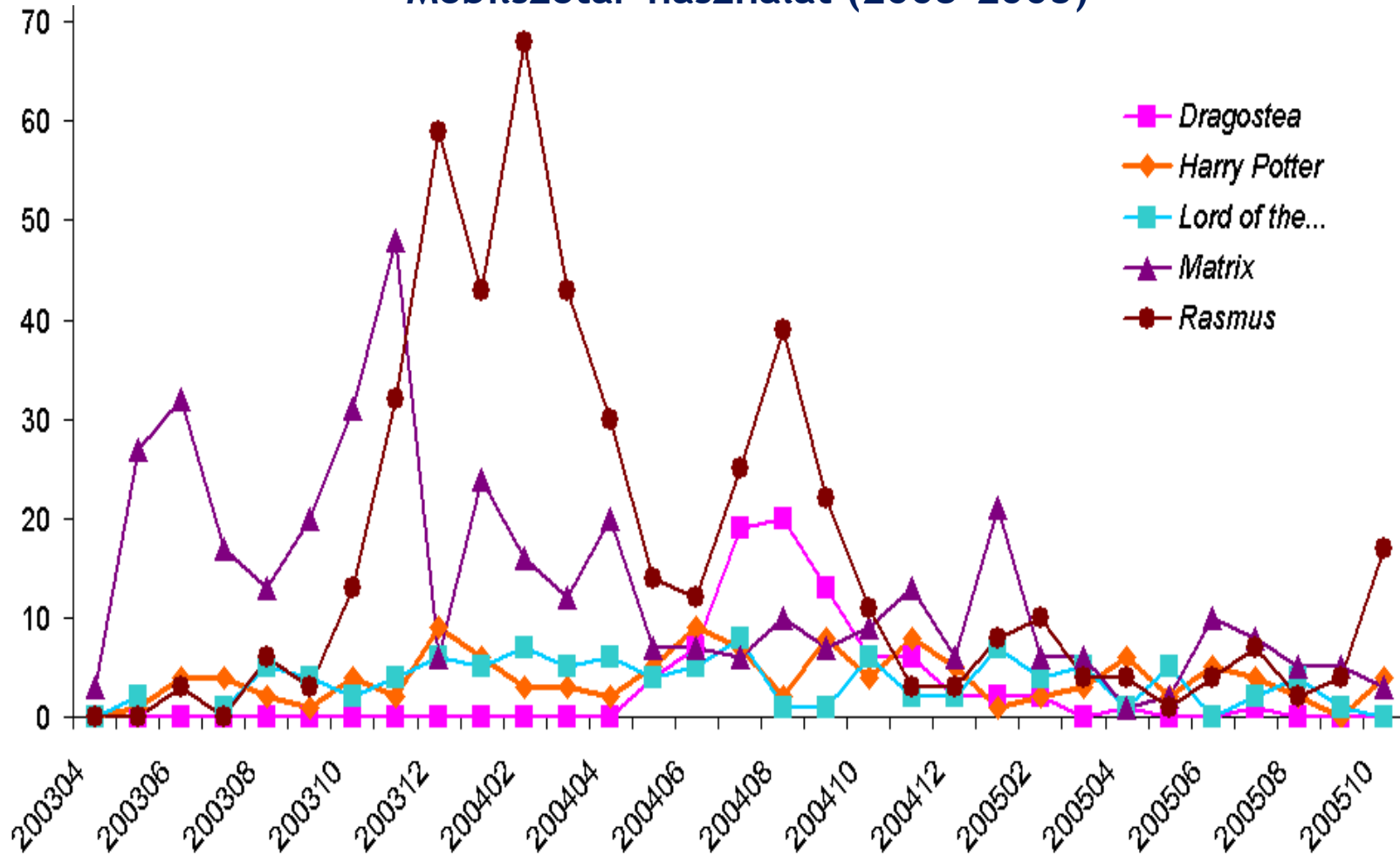
A log-fájlok szociolingvisztikailag elemezhetőek

Szótárlekérdezések a weben

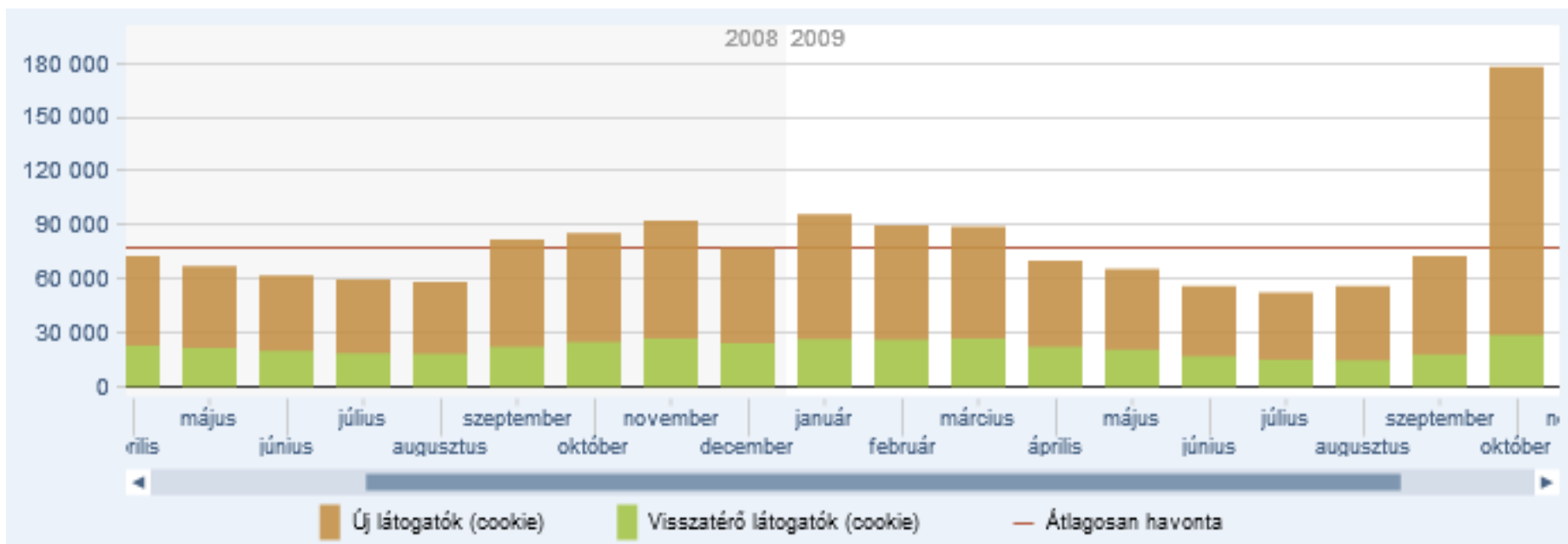
A log-fájlok szociolingvisztikailag elemezhetőek

Mobilszótár-használat (2003-2005)

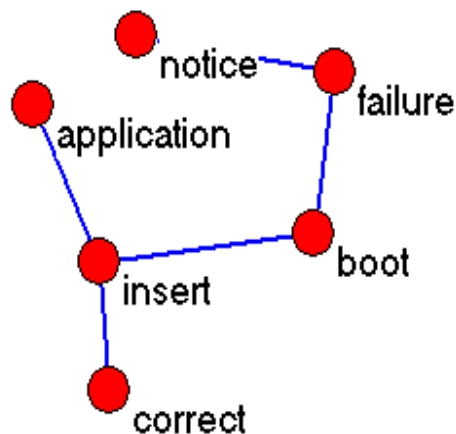

A log-fájlok szociolingvisztikai elemezhetőek

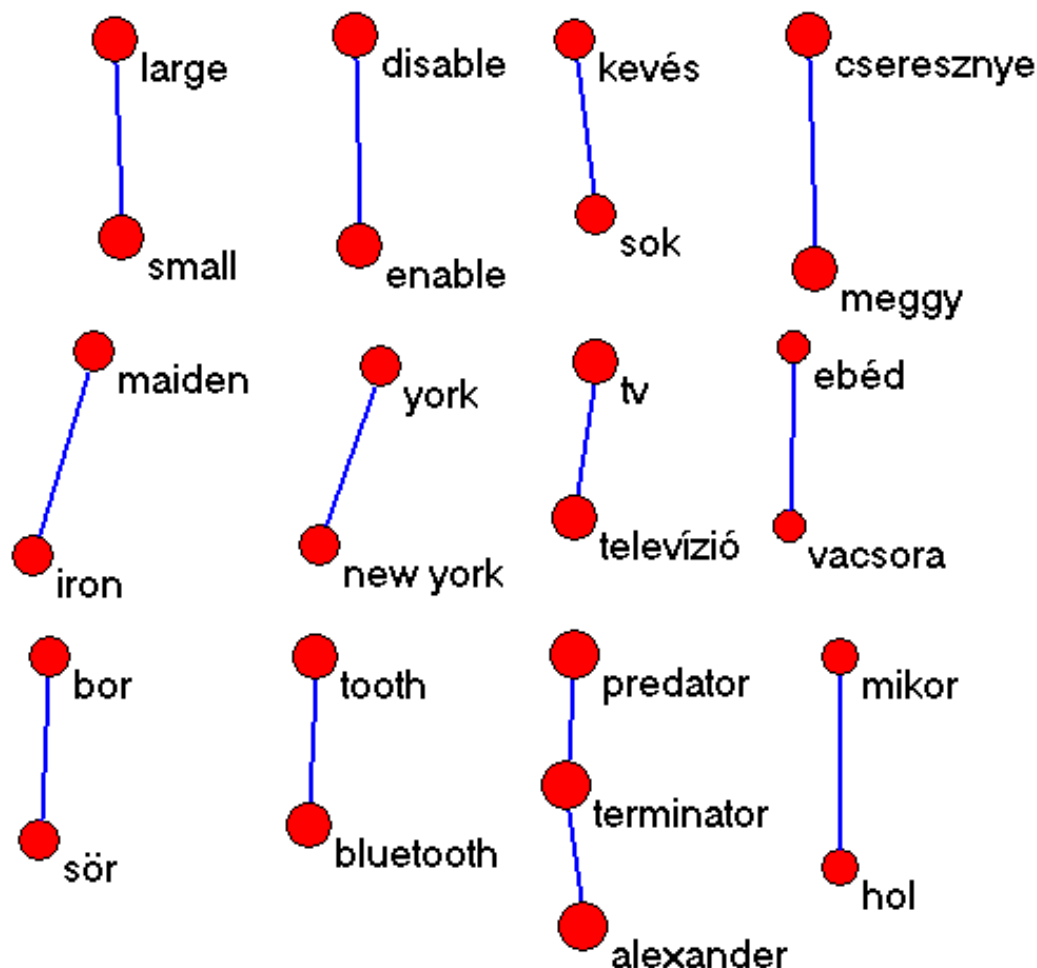
„A szótárazás tanítása”

„Aki ezt kérdezte, az még mit kérdezett?”

A szótárlekérdezés koincidencia-részgráfjairól (2)

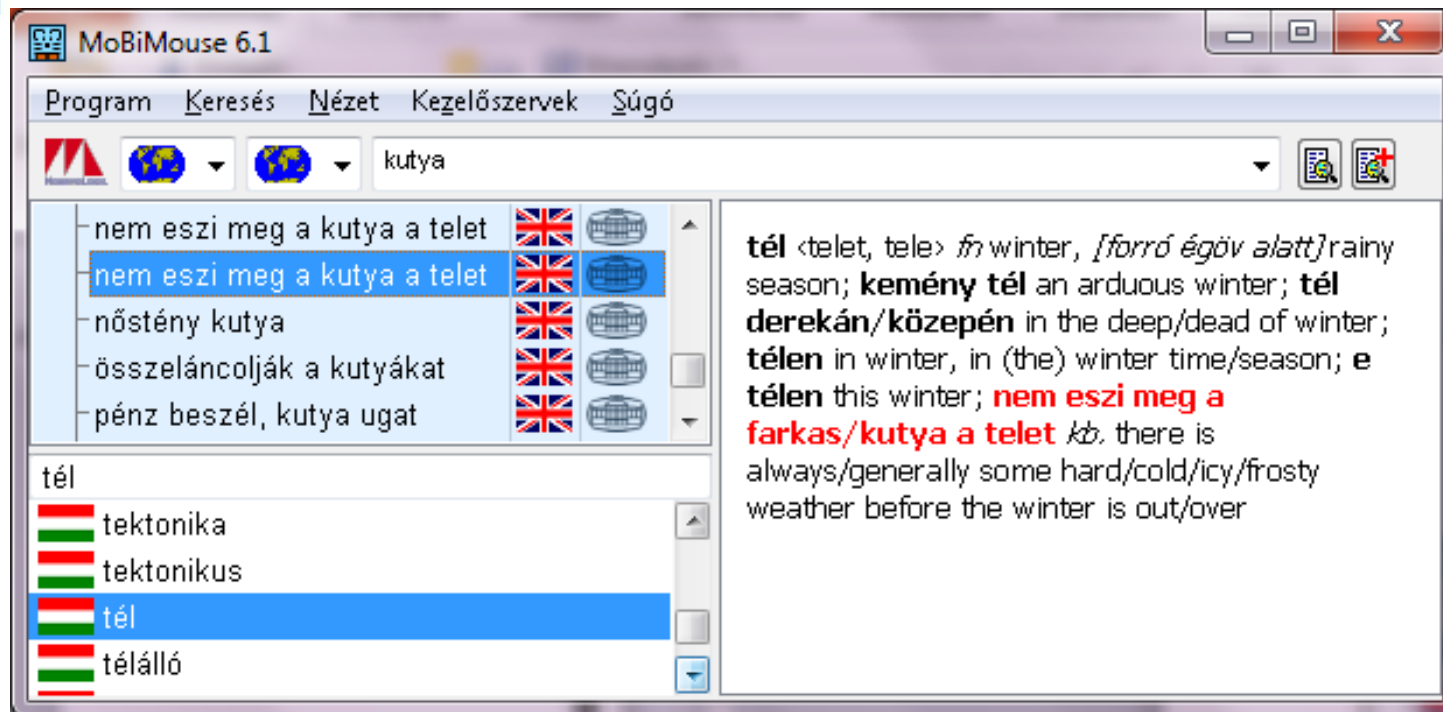

A hagyományos és az „intelligens” szótárak viszonyáról

Az „intelligens” szótárak készítésének problémái

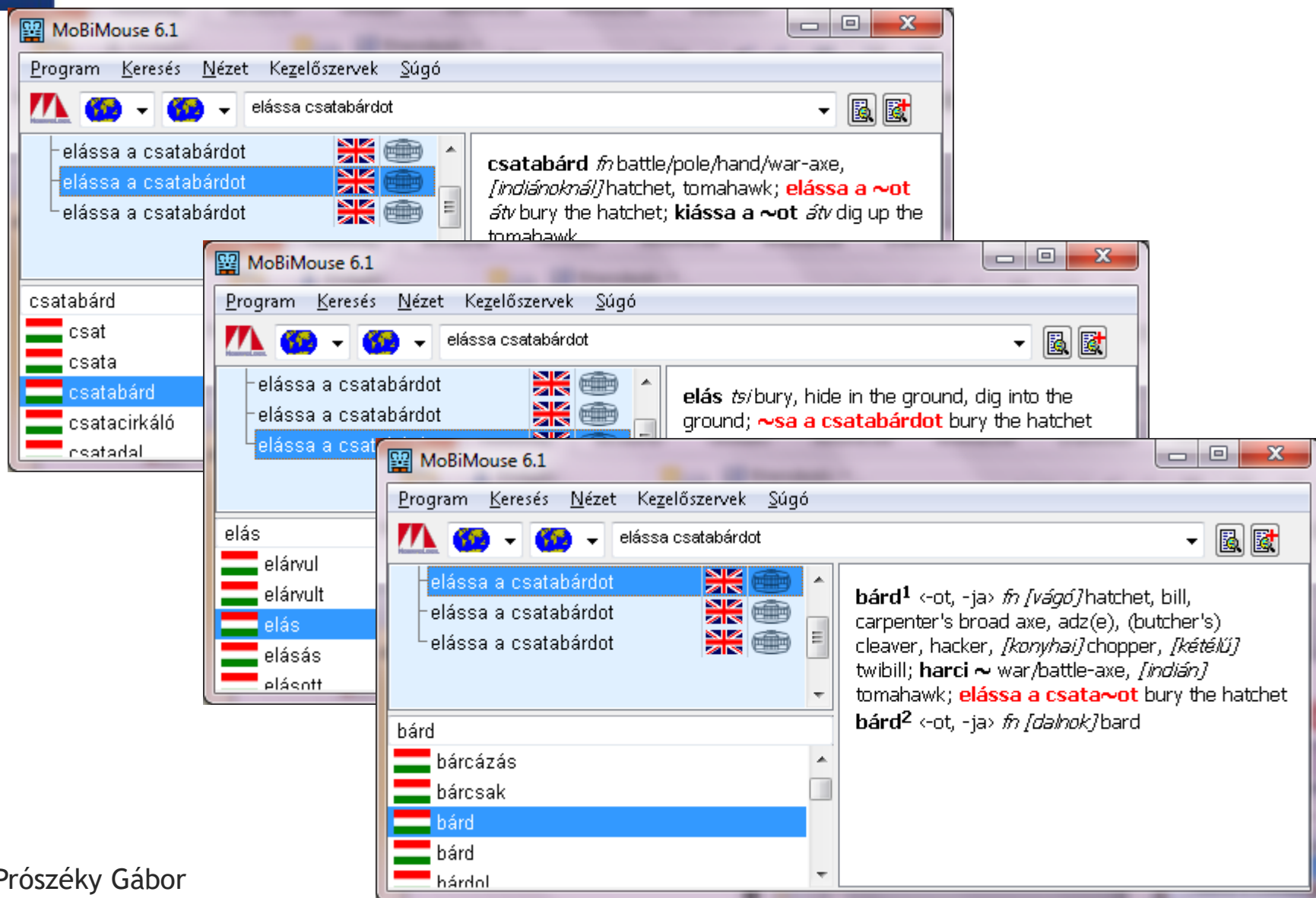
- ❑ A legfőbb baj: a szótárforrások XML-változatainak „amatőr” vagy legalábbis nyomtatás-centrikus megoldásai
- ❑ A második ok: a szótár az embereknek, nem a gépnek készül
- ❑ Egy sor technikai probléma, ami a szótárak „papírszótár” mivoltából ered, ám a gépi változatban át kell ezeket alakítani

A perjel-probléma

- ❑ A szótárak nem a gépnek készülnek (pl. perjelek):
nem szavazó/szavazásra nem jogosító részvény
- ❑ Tudhatja-e egy program összefogni az egybetartozó kifejezést?
{arcára fagy/ráfagy az arcára/lefagy az arcáról} a mosoly

A többszörös előfordulások problémája

The image shows three overlapping windows of the MoBiMouse 6.1 software, demonstrating how the same word can have multiple meanings and grammatical forms, leading to ambiguity in translation.

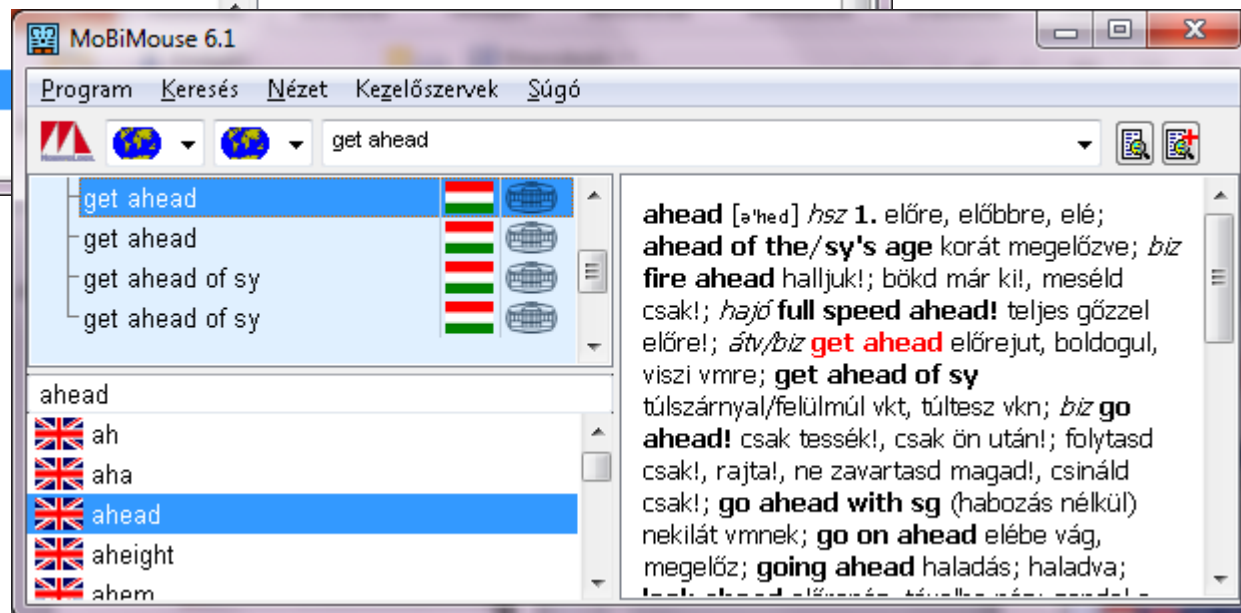
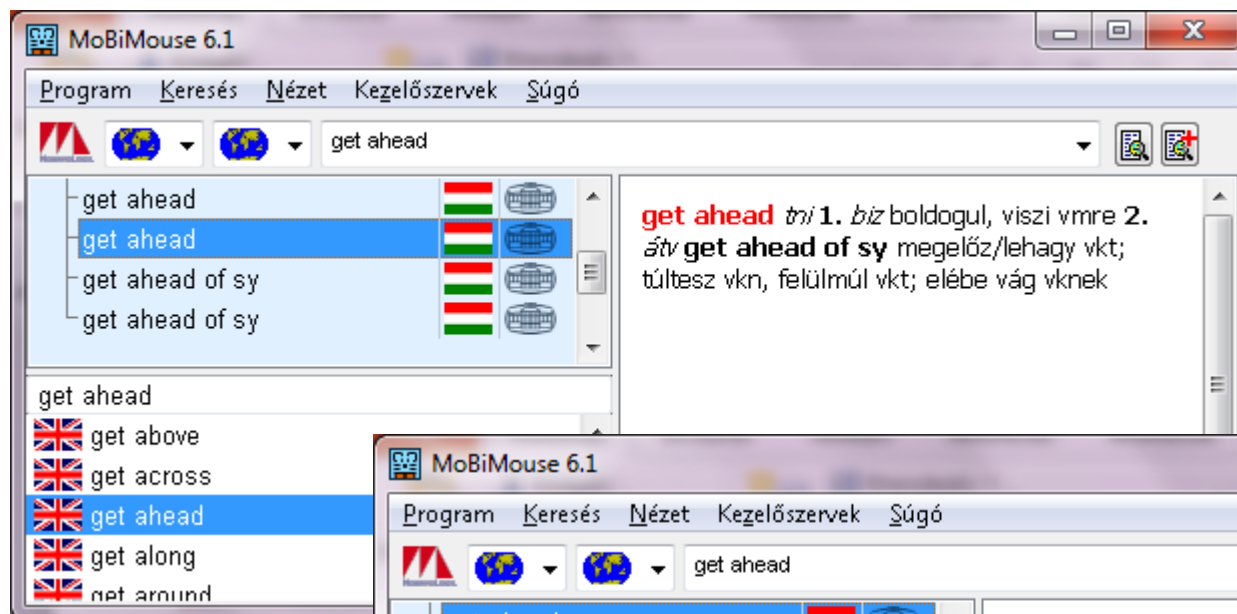
Top Window: The search term is "elássa csatabárdot". The results list three occurrences of "elássa a csatabárdot". The definition on the right is: **csatabárd** *fn* battle/pole/hand/war-axe, [indianoknál] hatchet, tomahawk; **elássa a ~ot** *átv* bury the hatchet; **kiássa a ~ot** *átv* dig up the tomahawk.

Middle Window: The search term is "elássa csatabárdot". The results list three occurrences of "elássa a csatabárdot". The definition on the right is: **elás** *tsi* bury, hide in the ground, dig into the ground; **~sa a csatabárdot** bury the hatchet.

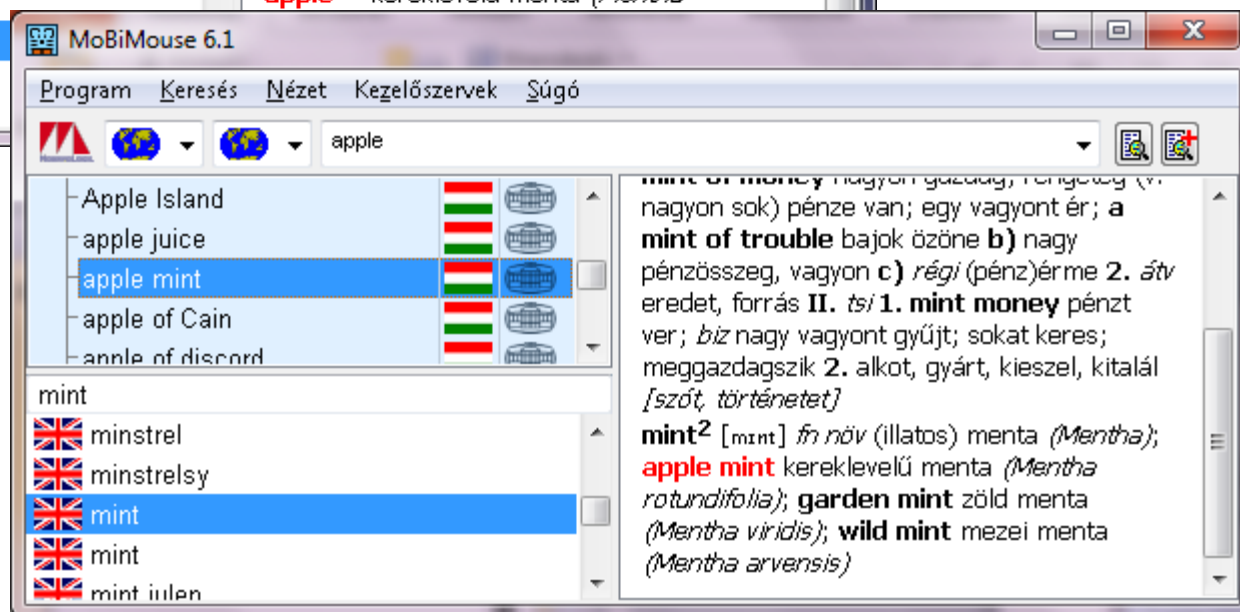
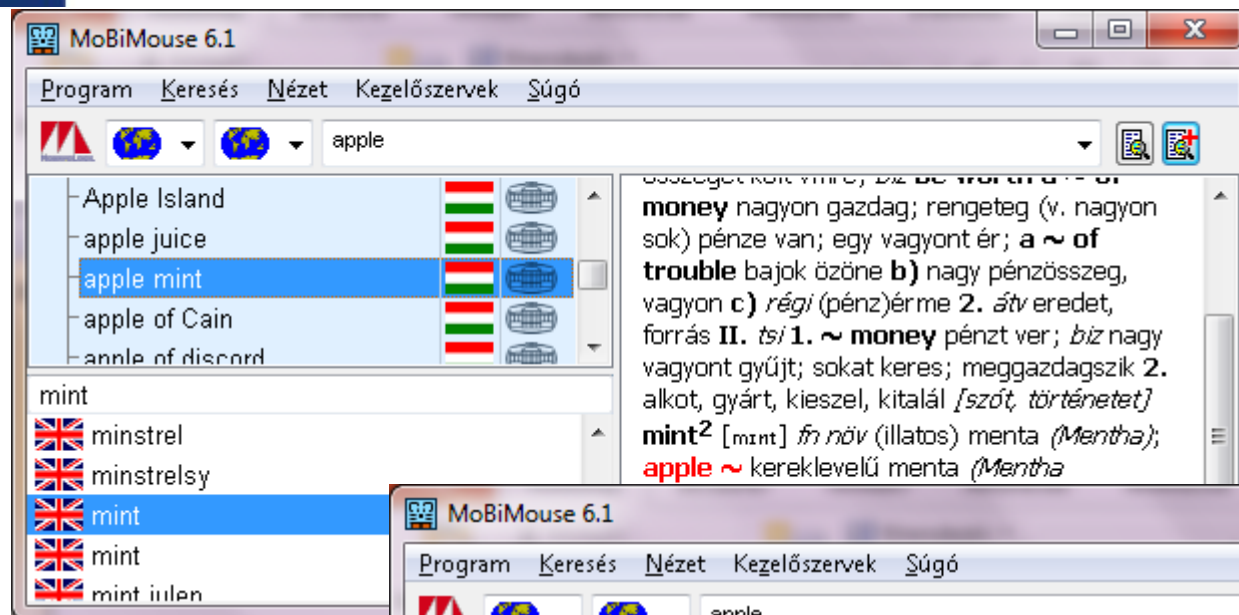
Bottom Window: The search term is "elássa csatabárdot". The results list three occurrences of "elássa a csatabárdot". The definition on the right is: **bárd¹** <-ot, -ja> *fn* [vágó] hatchet, bill, carpenter's broad axe, adz(e), (butcher's) cleaver, hacker, [konyhai] chopper, [kétéltű] twibill; **harci ~** war/battle-axe, [indian] tomahawk; **elássa a csata~ot** bury the hatchet; **bárd²** <-ot, -ja> *fn* [dalnok] bard.

The left sidebar of each window shows a list of related words, such as "csatabárd", "csat", "csata", "csatabárd", "csatacirkáló", "csatadal", "elás", "elárul", "elárult", "elás", "elásás", "elásntt", "bárd", "bárcázás", "bárcsak", "bárd", "bárd", "hárdol".

Az ellentmondó előfordulások problémája

A tilde-probléma

The screenshot shows the MoBiMouse 6.1 application window. The title bar reads "MoBiMouse 6.1". Below it is a menu bar with options: Program, Keresés, Nézet, Kezelőszervek, Súlyó. A toolbar contains icons for a flag, a globe, and a search icon. The main area is divided into two panes. The left pane shows a tree view of words under the heading "tőzsde". The right pane displays the definition of "tőzsde" in Hungarian.

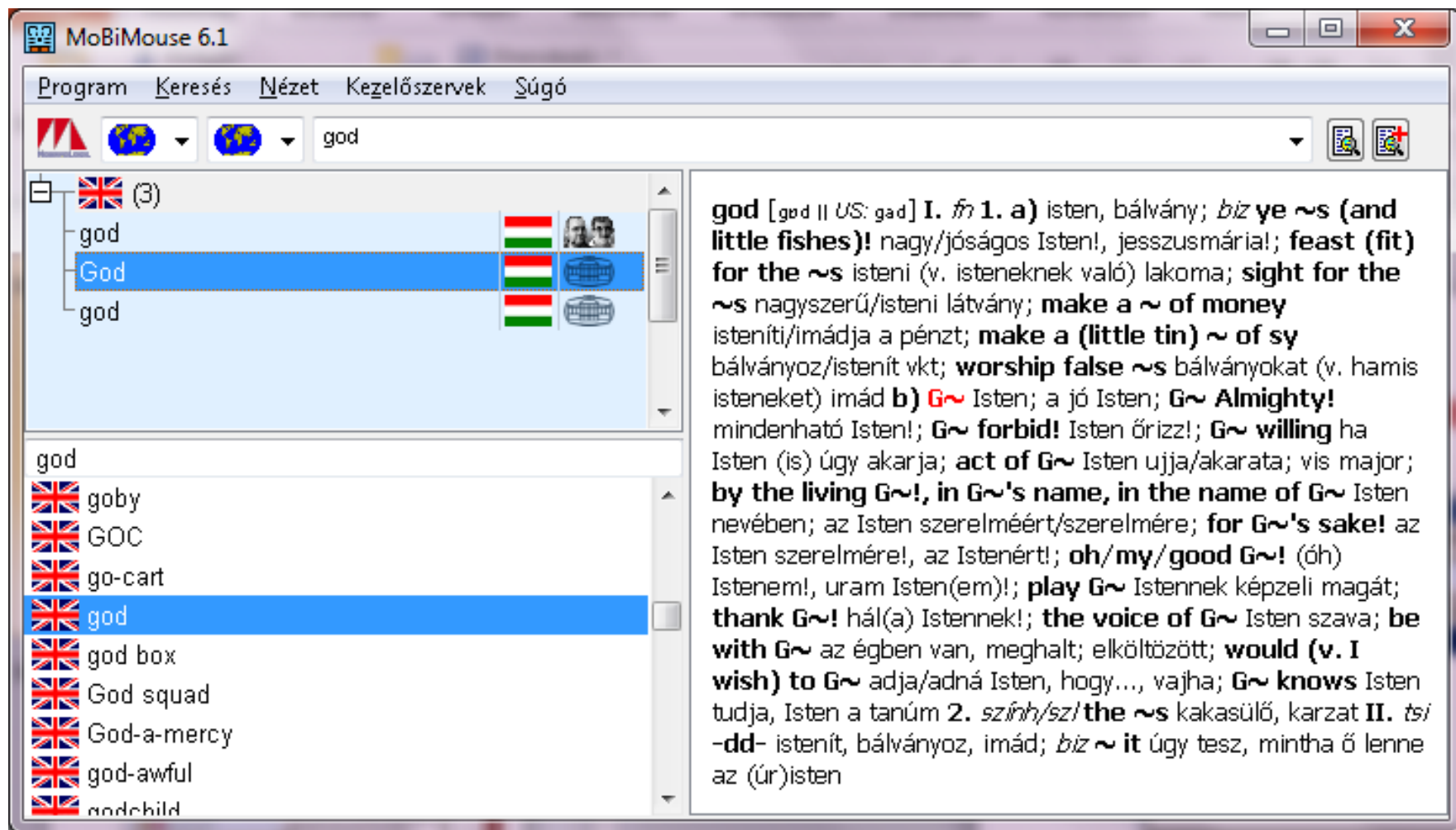
Left Pane:

- tőzsde (Hungarian flag)
- tőzsde (British flag)
- tőzsde (German flag)
- tőzsde (British flag)

Right Pane:

tőzsde <wt, ~je, ~k> *fő* Börse [1,24]; **a ~ lanyhán indul** die Börse beginnt flau; **a ~ jól/gyengén/lanyhán zárult** die Börse schloss gut/schwach/flau; **déli ~** Mittagsbörse; **fekete nap a -n** /Börsenkrach [1,00], /Börsensturz [1,04]; **a -n érdekelt ember** /Börseninteressent [1,20]; **a -n játszik** an der Börse spielen; **értékpapírt -n jegyez** ein Wertpapier kotieren *h.* [5,67]; **a -n jegyzett papírok** Börsenpapiere, die kotierten Wertpapiere der Börse; **-n jegyzett részvény e** Börsenaktie; **ezt a papírt jegyzi a -n** dieses Papier wird an der Börse notiert; **a -n vesz/elad** an der Börse kaufen/verkaufen; **a -re jár** an die Börse gehen

A nagybetű-probléma

MoBiMouse 6.1

Program Keresés Nézet Kezelőszervek Súgó

god

god (3)

god

God

god

god

goby

GOC

go-cart

god

god box

God squad

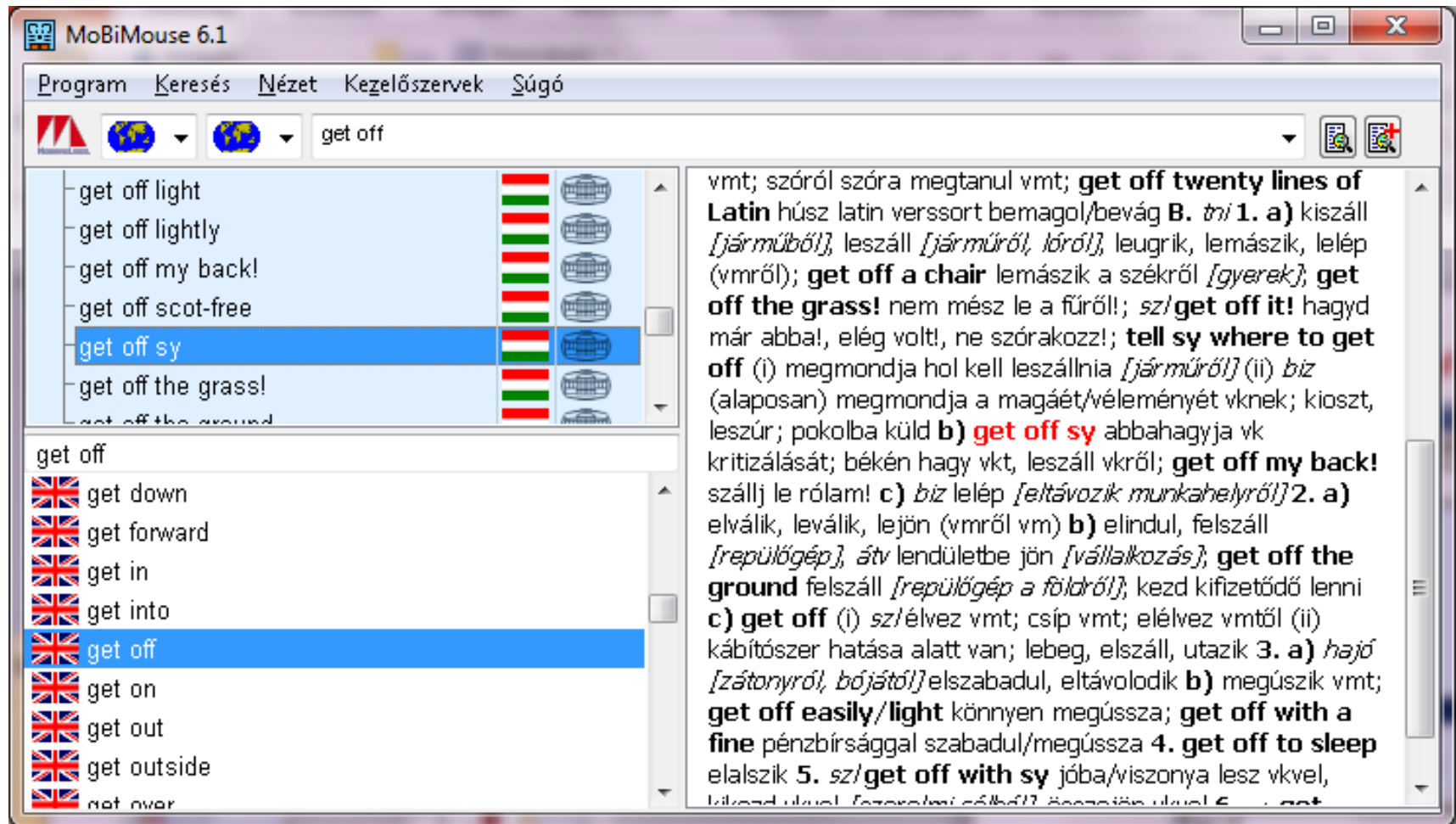
God-a-mercy

god-awful

godchild

god [gɒd II US: gɑd] I. *fn* 1. a) isten, bálvány; *biz ye ~s (and little fishes)!* nagy/jóságos Isten!, jesszusmária!; *feast (fit) for the ~s* isteni (v. isteneknek való) lakoma; *sight for the ~s* nagyszerű/isteni látvány; *make a ~ of money* isteníti/imádja a pénzt; *make a (little tin) ~ of sy* bálványoz/istenít vkt; *worship false ~s* bálványokat (v. hamis isteneket) imád b) G~ Isten; a jó Isten; G~ Almighty! mindenható Isten!; G~ forbid! Isten őrizz!; G~ willing ha Isten (is) úgy akarja; *act of G~* Isten ujja/akarata; vis major; *by the living G~!, in G~'s name, in the name of G~* Isten nevében; az Isten szerelméért/szerelmére; *for G~'s sake!* az Isten szerelmére!, az Istenért!; *oh/my/good G~!* (óh) Istenem!, uram Isten(em)!; *play G~* Istennek képzei magát; *thank G~!* hál(a) Istennek!; *the voice of G~* Isten szava; *be with G~* az égben van, meghalt; elköltözött; *would (v. I wish) to G~* adja/adná Isten, hogy..., vajha; G~ knows Isten tudja, Isten a tanúm 2. *szính/sz!* the ~s kakasülő, karzat II. *tsi -dd-* istenít, bálványoz, imád; *biz ~ it* úgy tesz, mintha ő lenne az (úr)isten

A vonzat-probléma

The screenshot shows the MoBiMouse 6.1 software interface. The main window displays a list of phrases on the left and their translations on the right. The phrase "get off" is highlighted in blue. The translations are in Hungarian and include examples of usage.

get off

get off light
get off lightly
get off my back!
get off scot-free
get off sy
get off the grass!
get off the ground

get off

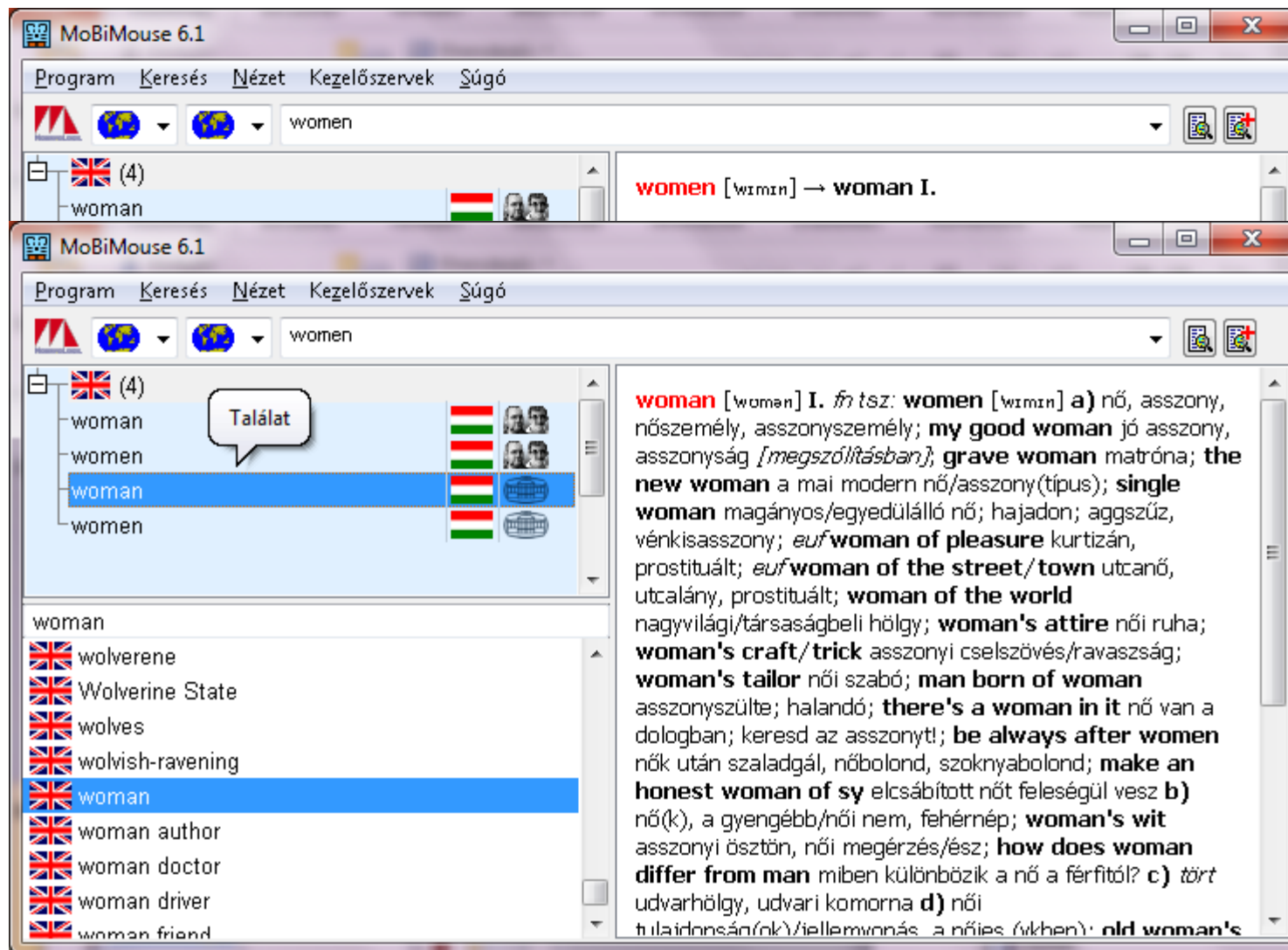
get down
get forward
get in
get into
get off
get on
get out
get outside
get over

vm; szóról szóra megtanul vmt; **get off twenty lines of Latin** húsz latin verssort bemagol/bevág **B. tri 1. a)** kiszáll [járműből], leszáll [járműről, lóról], leugrik, lemászik, lelép (vmről); **get off a chair** lemászik a székről [gyerek]; **get off the grass!** nem mész le a fűről; **sz/get off it!** hagyd már abba!, elég volt!, ne szórakozz!; **tell sy where to get off** (i) megmondja hol kell leszállnia [járműről] (ii) **biz** (alaposan) megmondja a magáét/véleményét vknek; kioszt, leszúr; pokolba küld **b) get off sy** abbahagyja vk kritizálását; békén hagy vkt, leszáll vkről; **get off my back!** szállj le rólam! **c) biz** lelép [eltávozik munkahelyről] **2. a)** elváll, leváll, lejön (vmről vm) **b)** elindul, felszáll [repülőgépre], átv lendületbe jön [vállalkozás]; **get off the ground** felszáll [repülőgép a földről]; kezd kifizetődő lenni **c) get off** (i) **sz/élvez** vmt; csíp vmt; élélvez vmtől (ii) kábítószer hatása alatt van; lebeg, elszáll, utazik **3. a) hajó** [zatonnyról, bőjattól] elszabadul, eltávolodik **b)** megússzik vmt; **get off easily/light** könnyen megússza; **get off with a fine** pénzbírsággal szabadul/megússza **4. get off to sleep** elalszik **5. sz/get off with sy** jóba/viszonya lesz vkvel, kilógat ulat, fozozalmi csikó/2. északon ulat **6. sz/get**

A példa-probléma

[hajó] **b) a disease will run its course** egy betegségnek megvan a (szabályos) lefolyása; egy betegségnek nem is nagyon lehet megváltoztatni a lefolyását; **things must run their course** a dolgoknak ki kell futniuk magukat, szabad folyást kell engedni a dolgoknak **c) run a traffic signal** elnéz (v. nem vesz észre) (közúti) jelzőtáblát **2. a)** (meg)futtat, (meg)szalaszt **b)** űz, üldöz, hajsza [vadat], versenyt fut (vkvel); **vad run a scent** nyomon van [kutya]; **átv run sy close/hard** szorongat/megszorít vkt; nyomában van vknek, komoly versenytársa vknek, megközelít vkt; **átv be hard run** szorongatják, szorongatott/szorult helyzetbe kerül; szutyongatják; **biz** (anyagilag) megszorult, le van égve (anyagilag) **3. futtat** [lovat, versenylovat]; **biz run a candidate** jelöltet futtat **4. a)** vezet, irányít, kormányoz, visz [járművet]; **run a ship to London** elvezeti/elkormányozza a hajót Londonba **b) run sy up to town** bevisz vkt a városba [autón] **5. üzemben tart, járat, működtet** [gépet], járat, fenntart [járművet bizonyos útvonalon]; **run a car** kocsit/autót tart **6. a)** vezet [szállót, üzletet], irányít [gazdaságot], üzemben tart [gyárat], kezel, vezet [ügyeket], igazgat [színházat], ellát, (el)vezet [háztartást]; **run a business** üzletet (v. üzleti vállalkozást) irányít/vezet; **biz it is he who runs the show** ő a fejes/góré; **biz he is run by his secretary** a titkára dirigálja, a titkára intéz helyette mindent **b) gazd/biz we are running a cheap line just now that might suit you** jelenleg igen jutányosan beszerezhető árutételt tartunk raktáron, ami talán önt is érdekelné **7. a)** folyvat, ereszt [folyadékot], (ki)önt [formába]; **run sy a bath, run a bath for sy** fürdőt készít vknek, fürdővizet ereszt/enged vknek; **her eyes run tears** szeme könnyet hullat/ont, szeméből könny patakzik; **the streams run blood** a folyók vértől zavarosak/áradnak **b) kiolvaszt; run butter** vaját kisüt **8. (meg)húz, megvon** [vonalat, határt]; **run a parallel too far** túl messzire megy az összehasonlításban **9. biz** csempész [pl. kábítószert]; **run liquor/run** szeszt/alkoholt csempész **10. biz run a temperature** láza/hőemelkedése van **11. behúzó öltéssel varr** [minden 4–5-ik öltés után húzza ki a tűt] **12. a) sp** úgy üti a labdát, hogy leesés után továbbguruljon a lyuk felé [golfbán] **b) sp** átüt [labdát kapun, krikettben] **13. biz run a rig** kirúg a hámból **14. kat/szl run a man** fegyelemsértéssel vádol vkt **15. US run an ad** (állandó) hirdetést ad fel (v. tesz közzé) **16. sp** versenyez **17. elfuvaroz, elvisz** [vkit járművön] **B. tni 1. a) fut, szalad, rohan; run home** hazaszalad; **átv** befut a célba; **run like a hare, run like blazes/hell, run like the devil** fut, mint a nyúl; **run to meet sy** vk elé(ke) fut/szalad; **biz run to meet one's troubles** keresi a bajt; **rules so clear that he who runs may read** olyan világos szabályok, hogy azonnal megért(het)i mindenki; **he ran a poor third** gyenge harmadiknak futott be; **also ran** futottak még; **an also ran** egy a próbálkozók/résztvevők/futottak közül; **set off running** nekiiramodik, futni kezd, futásnak ered; **biz cut and run** elpucol, elszkol, kereket old **b) biz** kifutóként/küldőnként működik **2. a) fut, megy, halad** [jármű], jár [keréken]; **hajó run free** hátfélsszéllal (v. háromnegyed széllal) megy/halad/vitorlázik **b) gördül** [vers] **c) let one's ideas run freely** gondolatait szabadjára engedi (v. csapongani hagyja) **3. a) jár, működik, megy, dolgozik, üzemben van** [gép, gyár], forog [kerék]; **műsz run hot** túlhevül, hőn fut [csapágy] **b) jár, közlekedik, megy** [jármű menetrendszerűen]; **a bus runs between the two villages** autóbusz jár/közlekedik a két falu között **c) how her tongue runs!** be nem áll a szája!, hogy pereg a

A „lásd”-probléma

MoBiMouse 6.1

Program Keresés Nézet Kezelőszervek Súgó

women

(4)

woman

women [wimin] → woman I.

MoBiMouse 6.1

Program Keresés Nézet Kezelőszervek Súgó

women

(4)

woman

women

woman

women

Találat

woman

wolverene

Wolverine State

wolves

wolvish-ravens

woman

woman author

woman doctor

woman driver

woman friend

woman [womən] I. *fr* tsz: **women** [wimin] a) nő, asszony, nőszemély, asszonyszemély; **my good woman** jó asszony, asszonyság [megszólításban]; **grave woman** matróna; **the new woman** a mai modern nő/asszony(típus); **single woman** magányos/egyedülálló nő; hajadon; aggszűz, vénkisasszony; **euf** **woman of pleasure** kurtizán, prostituált; **euf** **woman of the street/town** utcanő, utcalány, prostituált; **woman of the world** nagyvilági/társaságbeli hölgy; **woman's attire** női ruha; **woman's craft/trick** asszonyi cselszövés/ravaszság; **woman's tailor** női szabó; **man born of woman** asszonyszülte; halandó; **there's a woman in it** nő van a dologban; keresd az asszonyt!; **be always after women** nők után szaladgál, nőbolond, szoknyabolond; **make an honest woman of sy** elcsábított nőt feleségül vesz b) nő(k), a gyengébb/női nem, fehérszínű; **woman's wit** asszonyi ösztön, női megérzés/ész; **how does woman differ from man** miben különbözik a nő a férfitól? c) tört udvarhölgy, udvari komorna d) női tulajdonság(nk)/jellemvonás a nőies (vkhen): **old woman's**

A pontos találatok problémája

